

ZiLLimburg

Voortgangsrapportage december 2019 - december 2020
(versie 21 december '20)

Zin in leven

*Project over eenzaamheid, depressiviteit,
suicide en zingeving bij jongeren*

Project 'Zin in Leven' wordt o.a. gesteund door:

provincie limburg

Steunfonds voor het Protestantisme in het Zuiden

Inhoudsopgave

Inleiding	6
1. Samenvatting	6
1.1 Verloop project 'Zin in Leven' fasen 1 en 2	6
1.2 Verloop project 'Zin in Leven' fase 3: Bouwstenen 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving'	7
1.3 Onderzoekstraject door Zuyd Hogeschool bij project 'Zin in Leven'	11
1.4 Financiën december 2019 – december 2020	11
1.5 Vooruitblik projectjaar 2020 project 'Zin in Leven'	11
2. Uitgangspunten project 'Zin in Leven!' december 2016	12
2.1 Projectorganisatie	12
2.2 Doel project 'Zin in Leven!'	13
2.3 Planning en (sub)doelstellingen project 'Zin in Leven!'	13
2.3.1 Fase 1	13
2.3.2 Fase 2	14
2.3.3 Fase 3	14
2.4 Kosten en financiering totale projectperiode	15
3. Realisatie project 'Zin in Leven!' december 2016 – december 2017	15
3.1 Projectorganisatie	15
3.2 Doel project 'Zin in Leven!'	16
3.3 Planning en (sub)doelstellingen project 'Zin in Leven!'	16
3.3.1 Fase 1	16
3.3.2 Fase 2	16
3.3.2.1 (Vrijwillig) jeugdwerk	18
3.3.2.2 Jeugdzorg	18
3.3.2.3 Onderwijs	19
3.3.3 Fase 3	20
3.4 Begroting, financiering en realisatie dec. 2016 – dec. 2017	21
3.4.1 Begroting	21
3.4.2 Financiering	21
3.4.3 Realisatie	21
4. Realisatie project 'Zin in Leven!' december 2017 – december 2018	23
4.1 Projectorganisatie	23
4.2 Doel project 'Zin in Leven!'	24
4.3 Planning en (sub)doelstellingen project 'Zin in Leven!'	24
4.3.1 Fase 1	24
4.3.2 Fase 2	24
4.3.2.1 (Vrijwillig) jeugdwerk	24
4.3.2.2 Jeugdzorg	25
4.3.2.3 Onderwijs	27
4.3.3 Fase 3	27

4.3.3.1 (Vrijwillig) jeugdwerk: Project ‘Lekker in je vel dan kom je er wel’ - Jong Nederland	27
4.3.3.2 Onderwijs: Project ‘Zie je mij?’ - BC Broekhin	28
4.4 Begroting, financiering en realisatie dec. 2017 – dec. 2018	31
4.4.1 Begroting	31
4.4.2 Financiering	31
4.4.3 Realisatie	31
5. Realisatie project ‘Zin in Leven!’ december 2018 – december 2019	32
5.1 Projectorganisatie	32
5.2 Doel project ‘Zin in Leven!’	32
5.3 Planning en (sub)doelstellingen project ‘Zin in Leven!’	33
5.3.1 Fase 1	33
5.3.2 Fase 2	33
5.3.2.1 (Vrijwillig) jeugdwerk	34
5.3.2.2 Jeugdzorg	35
5.3.2.3 Onderwijs	35
5.3.2.4 Combinatie (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs	36
5.3.3 Fase 3	37
5.3.3.1 (Vrijwillig) jeugdwerk: Project ‘Lekker in je vel dan kom je er wel’ - Jong Nederland	37
5.3.3.2 Onderwijs: Project ‘Zie je mij?’ - BC Broekhin	38
5.3.3.3 De voorlopige contouren van een ‘sensibiliseringstraining’ voor het meer gevoelig worden voor zin- en betekenisgevende communicatie	39
5.3.3.4 Bouwstenen ‘methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving’	41
5.4 Begroting, financiering en realisatie dec. 2017 – dec. 2019	44
5.4.1 Begroting	44
5.4.2 Financiering	44
5.4.3 Realisatie	44
6. Realisatie project ‘Zin in Leven!’ december 2019 – december 2020	45
6.1 Projectorganisatie	45
6.2 Doel project ‘Zin in Leven!’	45
6.3 Planning en (sub)doelstellingen project ‘Zin in Leven!’	46
6.3.1 Fase 1	46
6.3.2 Fase 2	46
6.3.2.1 (Vrijwillig) jeugdwerk	47
6.3.2.2 Jeugdzorg	48
6.3.2.3 Onderwijs	48
6.3.2.4 Combinatie (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs	49
6.3.3 Fase 3	49
6.3.3.1 (Vrijwillig) jeugdwerk	49
6.3.3.2 Jeugdzorg	50
6.3.3.3 Onderwijs	52

6.3.3.4 De voorlopige contouren van een ‘sensibiliseringstraining’ voor het meer gevoelig worden voor zin- en betekenisgevende communicatie	53
6.3.3.5 Bouwstenen ‘methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving’	56
6.3.3.6 Onderzoekstraject Zuyd Hogeschool	59
6.4 Begroting, financiering en realisatie dec. 2017 – dec. 2020	59
6.4.1 Begroting	59
6.4.2 Financiering	59
6.4.3 Realisatie	59
7. Vooruitblik project ‘Zin in Leven!’ projectjaar 2021	60
7.1 Afsluiting fase 3	60
7.1.1 Sensibiliseringsnetwerk	60
7.1.2 Eindproduct 2021	61
7.1.3 Afsluitend congres	61
7.1.4 Borging en aansluiting bij breed platform	62
7.2 Begroting 2021	64

Bijlagen

1. ‘Project ‘Zin in Leven’ Een project over eenzaamheid, depressiviteit, suïcide en zingeving bij jongeren, verslag fase 1’
2. Project ‘Zin in Leven’ begrotingen 2017-2021
3. Jaarverslag 2019 ‘t PGCJ
4. Jaarrekening 2019 ‘t PGCJ
5. Artikels Dagblad De Limburger over project ‘Zin in Leven’, nov. ‘17 en sept. ‘19
6. Artikel DKS, Doctor Poelsprijs 2019 over project ‘Zin in Leven’, mei ‘19
7. Artikel Narthex – jaargang 19 nr. 3, over project ‘Zin in Leven’, oktober ‘19
8. ‘Positieve Gezondheid in perspectief - Een vergelijkende literatuurstudie van het concept Positieve Gezondheid met andere (veel) gebruikte methoden/visies in de Nederlandse gezondheidszorg’

Inleiding

Voor u ligt de voortgangsrapportage van project 'Zin in Leven'. Een project voor de aanpak van voortijdige herkenning van eenzaamheid, depressiviteit en suïcidale neigingen van jongeren, door sleutelfiguren. Het project is eind 2014 opgestart door het Rolducberaad. Deze heeft in 2017 echter haar naam gewijzigd in ZiLLimburg. Deze naam wordt in dit verslag dan ook gebruikt.

In deze voortgangsrapportage kijken we terug op de uitgangspunten, zoals die geformuleerd zijn in ons projectplan van november 2016. Ook geven we inzicht in hoe deze vervolgens vanaf december 2016 zijn gerealiseerd. Wat zijn de projectresultaten tot nu toe? Hoe heeft de projectorganisatie daarbij gefunctioneerd? Wat zijn de gerealiseerde kosten en hoe staan deze in verhouding tot de begroote kosten?

De paragrafen 2, 3, 4 en 5 zijn daarbij grotendeels overgenomen uit onze voortgangsrapportage van december 2018 – december 2019.

In paragraaf 6 belichten we het projectjaar december 2019 – december 2020.

In paragraaf 7 blikken we vooruit op het komende, afsluitende projectjaar 2021: welke doelen en resultaten willen we bereiken en hoe gaan we dit organisatorisch en financieel realiseren?

Om de leesbaarheid te bevorderen, beginnen we onze rapportage met een samenvatting. Mocht u geïnteresseerd zijn in de verdiepende details, dan verwijzen we u steeds door naar de betreffende paragrafen.

1 Samenvatting

1.1 Verloop project 'Zin in Leven' fasen 1 en 2

Na de afronding van fase 1 eind 2016 (zie bijlage 1), is ZiLLimburg in 2017 voortvarend van start gegaan met fase 2 van project 'Zin in Leven' (zie §2). Het verloop van het project was zéér voorspoedig te noemen en de gestelde doelen werden méér dan bereikt (zie §3).

De geplande uitrol van pilotprojecten in Limburg moest, na de landelijke vraag van de PKN, goed bewaakt worden. Allereerst diende de pilot in Limburg goedgefundeerd uitgerold te worden.

Dat is vanaf 2017 gebeurd binnen het werkveld onderwijs (BC Broekhin in Roermond). Het was zeer inspirerend en leerzaam om de pilot 'Zie je mij?' bij BC Broekhin in Roermond ook daadwerkelijk gestalte te geven. Hoe om te gaan met de mogelijkheden en de beperkingen vanuit de werkpraktijk van het onderwijs? Hoe deze te delen met elkaar, binnen een PLG (Professionele Leer Gemeenschap)? (Zie §3.3.3, §4.3.3.2 en §5.3.3.2)

Daarna hebben we in de loop van 2018 ook de werkpraktijk vanuit het werkveld jeugdwerk bij JongNederland - Limburg en Scouting Limburg ervaren. Hoe deze verschilt met die van het onderwijs, maar ook hoe in beide overeenkomsten zijn te herkennen. (Zie §4.3.3.1, §5.3.3.1 en §4.3.3.1)

Vanaf 2019 konden we binnen alle drie de werkvelden nieuwe pilots initiëren:

Jeugdwerk:

- Scouting Limburg (zie §6.3.3.1)
- PAKKA!-jongerenproject, Munstergeleen (zie §6.3.3.1)

Jeugdzorg:

- In2YourPlace, Maastricht (zie §6.3.3.2)
- CARE-FREE/Xonar, Limburg (zie §6.3.3.2).

Onderwijs:

- Bernardinuscollege, Heerlen (zie §6.3.3.3).

Daarmee zijn in de afgelopen projectjaren binnen alle drie de werkvelden meerdere pilots gestart (zie §4.3.2 en §5.3.2).

1.2 Verloop project 'Zin in Leven' fase 3: Bouwstenen 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving'

In fase 3 van project 'Zin in Leven' richtten we ons op de ontwikkeling van een werkbare, overdraagbare aanpak die ervoor zorgt dat mensen die met jongeren werken in hun werkpraktijk meer tijd en aandacht besteden aan vragen rond zin- en betekenisgeving dan nu het geval is. Om daarmee de jongeren beter te kunnen zien/ horen en eventuele signalen van eenzaamheid, depressie, mogelijk leidend tot suïcide eerder op te pikken. Daarbij lag het in de planning deze fase in de loop van 2020 af te ronden en de ontwikkelde methodische aanpak tijdens een afsluitende conferentie te presenteren aan ons gehele netwerk.

Maar wie spreekt over 2020, spreekt over de coronapandemie die alles op zijn kop zette, ook bij project 'Zin in Leven'. We hebben echter niet bij de pakken neergezeten, want juist tijdens deze alles ontregelende coronacrisis kwamen overal zinvragen naar boven! Daar hebben wij op proberen in te spelen waar mogelijk, maar tegelijkertijd gezien dat vele instellingen nauwelijks ruimte konden bieden. Voor veel meer dan 'overleven' was nauwelijks plaats. Men trok zich terug in de eigen cocon en moest zich in sneltreinvaart op passende maatregelen beraden. We konden fysiek soms nauwelijks meer terecht bij de pilotinstellingen en zagen daarmee onze planning met vijf maanden verlengd worden. Helaas bleek daardoor dit jaar geen ruimte te zijn voor de uitrol van project 'Zin in Leven' Nederland-breed en ook onze netwerkpartners in België waren tijdelijk onbereikbaar.... Maar de coronacrisis bood naast beperkingen óók kansen (zie hoofdstuk 6).

Zo kregen we, in thuisquarantaine, meer tijd voor bezinning op onze 'sensibiliserings-methodiek'. De formulering van een jaar eerder, in §5.3.3.3, werd daarbij in 2020 uitgebreid met:

- Concrete zin- en betekenisgevende handvatten in de toolboxes vanuit de werkvelden onderwijs, jeugdwerk en jeugdzorg.
- De verschillende methoden/ visies die de afgelopen jaren zijn ingezet bij de pilots van project 'Zin in Leven' en die ook aansluiten bij het gedachtegoed van Positieve Gezondheid.
- Het in 2020 gestarte onderzoekstraject vanuit Zuyd Hogeschool.
- Aansluiting bij een (of meerdere) breder(e) platform(s) om de methodische begeleiding van 'Zin in Leven' te borgen.

Daarbij hebben we ook gezocht naar de samenhang tussen onze methodische begeleiding vanuit de werkpraktijk bij de verschillende pilots en reeds bewezen methoden en visies vanuit het werkveld. Daarbij hebben we o.a. de literatuurstudie 'Positieve Gezondheid in perspectief - Een vergelijkende literatuurstudie van het concept Positieve Gezondheid met andere (veel) gebruikte methoden/visies in de Nederlandse gezondheidszorg' betrokken (zie bijlage 8).

Vanuit onze werkpraktijk binnen de verschillende pilots zijn de afgelopen jaren de volgende bewezen methoden en visies naar boven komen drijven (zie ook §6.3.3.4):

1. De Presentie'methode' van Andries Baart
Aangezien we de uitgangspunten van Presentie in de basis van elke pilot terugzien, vormt deze visie het fundament van onze 'methodische begeleiding'.
2. Appreciative Inquiry.
3. Dialogoogmethodiek van 'Nederland in Dialoog'.
4. Acceptance and Commitment Therapy (ACT).
5. Leefplezier.
6. Sociaal constructivisme en de narratieve identiteit.

Onze methodische zoektocht is vervolgens opgenomen in onderstaand, jaarlijks aan te passen, schema met daarin de bouwstenen van de te ontwikkelen 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving'.

Enkele opmerkingen daarbij:

- Het schema wordt op 2 pagina's afgebeeld, maar vormt één geheel.
- Het gehele schema bestaat uit de diverse 'bouwstenen' van de 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving':
Roze: de bouwstenen die de kern vormen van de methodische ondersteuning (voor alle instellingen, binnen alle werkvelden).
Oranje: de bouwstenen die specifiek gebruikt worden binnen het werkveld onderwijs.
Groen: de bouwstenen die specifiek gebruikt worden binnen het werkveld jeugdwerk.
Paars: de bouwstenen die specifiek gebruikt worden binnen het werkveld jeugdzorg.
- Het schema van deze 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving' is nooit statisch maar steeds in ontwikkeling!

Methodische begeleiding 'Zin in Leven' sluit aan bij het gedachtegoed van **Positieve Gezondheid** (m.n. de dimensies van 'zingeving', 'mentaal welbevinden' en 'kwaliteit van leven') en kost **aandacht, tijd en menskracht = existentiële keuzes maken als instelling!**

Via **Professionele Leer Gemeenschap** concrete werkpraktijk problematiseren en innoveren op het gebied van:

1. **kennis,**
2. **vaardigheden,**
3. **houding**
4. **verbinding**

Zin- en betekenisgeving kent daarbij 4 aspecten:

1 Van waarde

Aandacht, openheid, moed, verbinding.

2 Geen snelle oplossing

Aanvaarding, doorzettingsvermogen, aandacht, respect.

3 Dubbel-denken

Meerdere waarheden durven omarmen, los durven laten.

4 Geen woorden voor Nieuwsgierigheid

voorbij de feiten, creativiteit, verbeeldingskracht en moed.

Praktische voorwaarden:

-Groepsgrootte: 4-10 deelnemers
-Aantal bijeenkomsten om te komen tot daadwerkelijke innovatie v.d. werkpraktijk: plm. 7

Methoden/ visies, ook aansluitend bij het gedachtegoed van Positieve Gezondheid:

Presentie: Vanuit praktische wijsheid de volgende methodische aanwijzingen: 1. open waarnemen, 2. aansluiten, 3. afstemmen, 4. relationeel werken, 5. d.m.v. finaliseren kwaliteitsbewustzijn cultiveren.
Narratieve psychologie, Appreciative Inquiry, Dialoogmethodiek, Acceptance and Commitment Therapy (ACT) en Leefplezier.

Toolbox onderwijs:

-Exposure: hoe vroeger zelf als leerling gezien/gehoord? In de huid v.d. leerling.
-Inquiry: Hoe zie/hoor ik mijn leerlingen nu als docent? Taakopvatting **docentschap**? Hoe zie/hoor ik leerlingen (non)verbaal? Wat brengt de 'spelende houding'?
-Verhaalcyclus: feiten/betekenis/acties?
-Zingevende spellen: elkaar zien/ horen.

Toolbox jeugdwerk:

-Exposure: hoe vroeger zelf i.d. groep gezien/gehoord? In de huid v.d. jongere.
-Inquiry: Hoe zie/ hoor ik de jongeren, nu als leiding? Taakopvatting leiding?
-JongNL-waaiert t.b.v. zingevend gesprek
-Complimententaartjes en -spel
-Verhalenkit
-Zet de 'zingevende bril' op
-Ik ga op pelgrimsreis en ik neem mee...

Toolbox jeugdzorg:

-Exposure: hoe vroeger als jongere i.d. (jeugd)zorg gezien/gehoord? In de huid v.d. jongere.
-Inquiry: Hoe zie/ hoor ik de jongeren als zorgverlener? Taakopvatting zorgverlener?
-Spel: Positieve Gezondheid v.v. uitbreidingsset 'zingeving'
-Dialoogmethodiek o.b.v. **Appreciative Inquiry.**

Leerling zien/horen:

-Tijdens **mentorles**.
-Bij **leerlingbesprekingen**: verhaalcyclus.
-Tijdens persoonlijk gesprek.
-Tijdens zin- en **betekenisgevend spel**: levensvragen in verschillende 'lagen'.

Jongere zien/horen:

-Tijdens spel in de eigen groep: 'L-i-j-v-kist'.
-In de 'familie' v.h. jeugdwerk, met relaties voor het leven (present zijn).
-Ingebed in bestaande activiteiten: leren zien
-In de religieuze omgeving: breed zingevend.

Jongere zien/horen:

-Tijdens spel: kennis, vaardigheden en houdingen m.b.t. de 'zingevende dimensie' bij Positieve Gezondheid.
-Via 4 dialoogrondes: 1. Discovery 2. Dream 3. Design 4. **Destiny.**

Netwerk onderwijs:

Hogeschool Windesheim-Zwolle, BC Broekhin-Roermond, BC Broekhin Jenaplan-Swalmen, Loek Schoenmakers-Onderwijsvernieuwer, Dendron College-Horst, Raayland College-Venray, Sophianum-Gulpen, Broekland College-Hoensbroek, Synergieschool-Roermond, Childpress.org, B.S.O. De Boomhut-Maastricht, Zingeving-Landgraaf, HUIS 93-Maastricht, Stillstaan-Onderwijskundige projecten van betekenis-Sittard, Blaria-cumcollege Venlo, COC-Maastricht, De Wijnberg-Limburg, Trimbos-Instituut, Samen Sterk zonder Stigma, Bernardinuscollege-Heerlen, MagaZijn.

Netwerk jeugdwerk:

JongNederland-Limburg, PKN-Nederland, JOP, Holy Moly, Scouting Limburg, Pater Karel Kapel-Munstergeleen, Gezamenlijke Kerken in Limburg, Stichting 't Groenewold-Venlo, Janusz Korczak Stichting Zuid-Limburg, Dienst Kerk en Samenleving-Roermond, De Bagagedrager, Pimento.

Netwerk jeugdzorg:

Institute for Positive Health, @ease-Maastricht/Amsterdam, NoaberzorgPunt/Noaberkids-Roggel, Stichting Achter de Regenboog Regio-Zuid, GGD Limburg-Noord, GGD-Zuid Limburg, Talenteer Jezelf-Breda, Naomi Rojnik-App 'CARE-FREE', MET Geestelijke Gezondheidszorg-Roermond, Streetwise-Koraalgroep, SJSJ Het Keerpunt-Cadier en Keer, Stichting CLIC-Sittard, Actiecentrum Positieve Gezondheid-Maastricht, Pro Persona, WHY-Heerlen, 113, LEFteam-Maastricht, Synthese, Mondriaan-Heerlen, YMHFA-Heerlen, DoorS2open/Plinthos-Schinnen, In2YourPlace-Limburg, Burgerkracht Limburg, De Vereniging Limburg, Meander Groep, Westelijke Mijnstreek, Een/ Samen tegen eenzaamheid.

Evaluatie:

-D.m.v. onderzoekstraject Zuyd Hogeschool.

- Mogelijke focus: ervaren gevoel van veiligheid bij de ontwikkelde handvatten binnen de 'Zin in Leven'-pilots i.c.m.: a) zin- en betekenisgevende communicatie b) de ander zien/ horen binnen het groepswerk c) eventuele gevoelens van eenzaamheid en depressie, mogelijk leidend tot suïcide.
- O.a. op basis van diepte-interviews met: a) deelnemers b) focusgroep c) projectleider.

Borging bij de instelling:

- Wil van deelnemers om de werkpraktijk zélf blijvend te veranderen: voordelen zien en gefaciliteerd worden door leiding.
- Kartrekker binnen de instelling → olievlekwerking.
- Koppeling aan bestaande structuren binnen de instelling.

Borging netwerk-breed:

- Aansluiting bij gedachtegoed **Positieve Gezondheid**: m.n. de dimensies van 'zingeving', 'mentaal welbevinden' en 'kwaliteit van leven'.
- Aansluiting bij overkoepelend(e) platform(s): **Burgerkracht Limburg** en/ of **Noaberzorg**.
- Jaarlijkse bijeenkomst referentiegroep netwerk: informatie, feed-back, nascholing, onderlinge kruisbestuiving.
- Digitaal platform, gekoppeld aan overkoepelend(e) platform(s): **Burgerkracht Limburg** en/ of **Noaberzorg**.

1.3 Onderzoekstraject door Zuyd Hogeschool bij project 'Zin in Leven'

Hierbij is ondertussen in 2020 door een 4e jaars student Social Work van de Zuyd Hogeschool in Sittard, een praktijkgericht onderzoek gestart. Het onderzoekstraject dat daarop volgt eindigt in juni 2021 met een eindwerkstuk waarin het uitgevoerde onderzoek is beschreven, uitmondend in een aantal aanbevelingen. Ook zal daarbij minstens één aanbeveling uitgewerkt worden in een concreet (innovatief) beroepsproduct voor onze organisatie (zie §6.3.3.6).

1.4 Financiën december 2019 – december 2020

Als gevolg van de coronacrisis hebben we in 2020 bij project 'Zin in Leven', zoals gezegd, plm. vijf maanden vertraging opgelopen. In die maanden hebben we niet als gepland aan onze pilots kunnen werken. In de tussentijd hebben we uiteraard nauw contact gehouden met onze netwerkpartners over mogelijke aanpassing van de plannen. Hierdoor hebben we vijf maanden lang extra kosten moeten maken voor de organisatie van ons project. We hebben daarbij onze blik steeds gericht op twee belangrijke pijlers: de noden van jongeren in de huidige coronatijd én de uiteindelijke doelen van ons project 'Zin in Leven'. Bij het Bernardinuscollege in Heerlen bood ons dat uiteindelijk de mogelijkheid om nog een extra serie 'clubs' uit te voeren. Een kans die we niet konden laten liggen, maar die wel zorgde voor meer druk op de begroting. Zeker ook omdat de inkomsten in 2020 opnieuw achterbleven bij onze verwachtingen, ondanks het feit dat we 6 subsidieaanvragen hebben ingediend en een 7^e aanvraag voor begin 2021 voorbereidden (zie §6.4.3).

We zijn uiteindelijk ook dit jaar rondgekomen met de gelden die voorhanden waren, maar in 2021 zijn additionele financiële middelen absoluut noodzakelijk. Om project 'Zin in Leven' als gepland af te kunnen ronden, de in 2020 afgelaste netwerkbijeenkomst in 2021 als afsluitend congres te kunnen organiseren en de resultaten van ons project te kunnen borgen.

1.5 Vooruitblik projectjaar 2021 project 'Zin in Leven'

In de afgelopen jaren heeft project 'Zin in Leven' meerdere pilots gerealiseerd binnen alle drie de werkvelden: onderwijs, (vrijwillig) jeugdwerk en jeugdzorg (zie ook §6.3.2 en §6.3.3).

Hiermee is in 2020/ 2021 in geheel Limburg een 'sensibiliseringsnetwerk' opgebouwd dat elk jaar wordt uitgebreid. Dit netwerk is eind 2020 groter geworden (230 sleutelfiguren en 2320 jongeren) dan we ons eind 2016 ten doel hadden gesteld (166 sleutelfiguren en 1420 jongeren; zie ook §7.1.1)

In 2020 zijn, door de praktijkervaring binnen bovengenoemde pilots, ook de contouren van onze methodische begeleiding helder en concreet geworden (zie ook §6.3.3.4 en §6.3.3.5). Ook het onderzoekstraject van Zuyd Hogeschool zal hierop zijn licht nog laten schijnen. In 2021 ligt er voor de werkvelden onderwijs, jeugdwerk en jeugdzorg in Limburg, een plan van aanpak als bruikbaar en overdraagbaar instrument voor de 'sensibilisering' op het gebied van meer gevoelig worden voor zin- en betekenisgevende communicatie.

Bij de afsluiting van de pilotfase van project 'Zin in Leven' zal in de loop van 2021 een congres worden georganiseerd waar overheden, organisaties voor jeugdwerk en jeugdzorg, onderwijsinstellingen en levensbeschouwelijke organisaties worden uitgenodigd. Doel daarvan is het plan van aanpak als bruikbaar en overdraagbaar instrument voor de 'sensibilisering' op het gebied van meer gevoelig worden voor zin- en betekenisgevende communicatie bij de diverse instellingen en werkvelden te introduceren en de noodzaak tot implementatie binnen de verschillende werkvelden toe te lichten.

Ook na 2021 zal het aanhaken van instellingen in alle 3 de genoemde werkvelden gecontinueerd worden. Het streven is de coördinerende rol van 't PCGJ binnen het reguliere takenpakket op te pakken. Hierbij past ook een evenwichtige uitrol in de rest van Nederland en mogelijk in België. (Zie ook: §7.1.3)

Om een goede borging van de 'sensibiliseringsaanpak' niet alleen binnen bovengenoemde instellingen maar ook netwerk-breed te garanderen, zal vanaf 2021 door ZiLLimburg gezorgd worden voor:

1. Een 'methodische begeleiding', v.v. handvatten t.b.v. de borging binnen deelnemende instellingen en daarbuiten.
2. Een online platform/ besloten facebookgroep waarbinnen het netwerk van deelnemende instellingen onderling kan communiceren over de ervaringen met de 'sensibiliseringsaanpak'.
3. 2 Jaarlijkse 'terugkomdagen' voor alle deelnemende instellingen en vrijwilligersorganisaties uit het netwerk.
4. Aansluiting bij het gedachtegoed van Positieve Gezondheid: m.n. de dimensies van 'zingeving', 'mentaal welbevinden' en 'kwaliteit van leven'.
5. Aansluiting bij overkoepelend(e) platform(s): Burgerkracht Limburg en/ of Noaberzorg.

(Zie ook: §7.1.4)

2 Uitgangspunten project 'Zin in Leven' december 2016

2.1 Projectorganisatie

Eerstverantwoordelijke en lead-partner voor project en proces is de Stichting 't PGJ, Centrum voor Levensbeschouwelijk Jeugd- en Jongerenwerk Limburg.

Vervolgens is het samenwerkingsverband ZiLLimburg verantwoordelijk voor organisatie, sturing en eindresultaat. Daarbij richt het verband een stuurgroep op die wordt samengesteld uit 4 bij het project betrokken partners: Piet Linders, Hub Vossen, Aafke Vermeijden en Hans Notten. De stuurgroep is verantwoordelijk voor de uitvoering van het project. Daartoe organiseert zij elke 4 weken werkoverleg met de projectcoördinator, waar verloop, resultaten, voortgang en taken deel van het overleg zijn.

't PGCJ stelt, middels een ZZP-constructie, een projectcoördinator aan. Deze is eerstverantwoordelijke voor de praktische uitvoering van het project en draagt daarvoor elke maand verantwoording af naar stuurgroep en het samenwerkingsverband ZiLLimburg (klankbordfunctie).

Jaarlijks rapporteert de stuurgroep, o.l.v. de coördinator, tussentijds over ontwikkelingen, verloop en planning.

2.2 Doel project 'Zin in Leven'

Het doel van het project is driedelig en verdeeld over 3 fasen:

1. Allereerst vindt er veldonderzoek plaats naar de relatie tussen het proces van betekenisvorming en de ontwikkeling van de gevoelens van eenzaamheid en depressie bij jongeren en in hoeverre dit tot suïcidaal gedrag bij jongeren leidt. Op grond van bevindingen en noodzaak worden de fasen 2 en 3 ontwikkeld.
2. Tweede doel is het gevoeliger maken voor vragen rond zin- en betekenisgeving van mensen die met jongeren werken binnen de werkvelden (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs. Het leren stellen van de zgn. 'trage vragen'; een werkwijze die voor menigeen haaks staat op de huidige werkwijze. ZiLLimburg onderzoekt welke stappen nodig zijn om deze 'sensibilisering' binnen bovengenoemde werkvelden te realiseren.
3. Tenslotte ontwikkelt ZiLLimburg een werkbare aanpak die ervoor zorgt dat mensen die met jongeren werken binnen de werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs, in hun werkpraktijk handvatten krijgen en meer tijd en aandacht besteden aan vragen rond zin- en betekenisgeving dan nu het geval is. Deze aanpak wordt ontwikkeld binnen de kaders van een professionele leergemeenschap, opdat deze uiteindelijk overdraagbaar zal zijn aan derden.

2.3 Planning en (sub)doelstellingen project 'Zin in Leven'

2.3.1 Fase 1

Onderzoeksvragen hierbij:

- A Wat zijn noodzakelijke en kwalitatieve elementen in het proces van betekenisvorming bij jeugd en jongeren van 10 tot 25 jaar in Limburg/Nederland?
- B Bestaat er en welke is de relatie bij deze groep m.b.t. het proces van betekenisvorming en de ontwikkeling van gevoelens van eenzaamheid?
- C Is er een verhouding en welke zijn de oorzaken van de afwezigheid van dit proces in relatie tot depressiviteit / suïcidaal gedrag?

In fase 1 van het project is door diverse partijen binnen de werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs aangegeven dat sleutelfiguren in de dagelijkse praktijk nauwelijks meer oog hebben voor de 'zingevende laag' in zichzelf en de wereld om hen heen. Dit terwijl

tegelijkertijd het belang van zin- en betekenisgeving als een natuurlijk onderdeel van de leefomgeving van jongeren, wordt onderkend. Alle sleutelfiguren (h)erkennen (in meer of mindere mate) de samenhang tussen het proces van betekenisvorming en eenzaamheid, depressiviteit en suïcidaal gedrag bij jongeren. Ook staat men in het werkveld opvallend open voor vormen van ‘sensibilisering’ voor vragen rond zin- en betekenisgeving. Veel professionals spreken zelfs expliciet de wens uit te streven naar een ‘ademen van zin- en betekenisgeving’ in de professionele werkomgeving, als een natuurlijk onderdeel van de leefomgeving van de jongeren.

2.3.2 Fase 2

Na de uitkomsten bij fase 1, wil ZiLLimburg bereiken dat mensen die met jongeren werken (vrijwillig of als betaalde kracht) binnen de werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs, gevoeliger worden voor vragen rond zin- en betekenisgeving. ZiLLimburg wil daarom onderzoeken welke stappen nodig zijn om deze ‘sensibilisering’ binnen bovengenoemde werkvelden te realiseren.

Onderzoeksvraag hierbij:

D Welke inhoudelijke elementen in dit proces maken deel uit van preventief handelen in relatie tot de gestelde werkveld-definitie?

Planning fase 2:

- Onderzoek naar inhoudelijke elementen die deel uit dienen te maken van preventief handelen in relatie tot de gestelde werkveld-definitie.
- Netwerkontwikkeling en -voorbereiding t.b.v. brede samenwerking met partners vanuit de wetenschap, werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs.
- Dit alles vindt plaats in nauwe samenwerking met de Provincie Limburg en het provinciaal beleid, zoals beschreven in ‘Koers voor een vitaler Limburg’ – Sociale agenda 2025 (zie beleidsnota: [http://limburg.nl/Beleid/Welzijn en Zorg/Sociale Agenda Limburg 2025](http://limburg.nl/Beleid/Welzijn%20en%20Zorg/Sociale%20Agenda%20Limburg%202025)).

2.3.3 Fase 3

Tenslotte wordt door ZiLLimburg een werkbare aanpak ontwikkeld die ervoor zorgt dat mensen die met jongeren werken binnen de werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs, in hun werkpraktijk meer tijd en aandacht besteden aan vragen rond zin- en betekenisgeving dan nu het geval is. ZiLLimburg ontwikkelt deze aanpak binnen de kaders van een professionele leergemeenschap, opdat deze uiteindelijk overdraagbaar zal zijn aan derden.

Onderzoeksvraag hierbij:

E Wat zijn de contouren van deze aanpak?

Planning fase 3:

- Aanpakontwikkeling en uitvoering van een ‘sensibiliseringstraining’ op het gebied van meer gevoelig worden voor zin- en betekenisgevende communicatie, zoals gevraagd door het werkveld.

- Stapsgewijs zal bovengenoemde in 4 jaar tijd, m.b.v. professionele leergemeenschappen, worden uitgerold en geborgd.
- In 2017 betreft het daarbij 1 instelling binnen het werkveld onderwijs in Limburg, t.w.: BC Broekhin in Roermond. Hiermee wordt een start gemaakt met het 'sensibiliseringsnetwerk' in Limburg, dat in 2017 10 sleutelfiguren vanuit het werkveld onderwijs omvat.

Bij bovengenoemd 'sensibiliseringstraject' streeft ZiLLimburg naar een zo groot mogelijke mate van overdraagbaarheid. Er zal daarom in de uitvoeringspraktijk gekozen worden voor professionele leergemeenschappen (PLG).

Deskundigen op het terrein van PLG i.c.m. bovengenoemde 'sensibilisering' zijn André Mulder (lectoraat Theologie en Levensbeschouwing) en Ans Vrerink (docent Ethiek) beiden verbonden aan de Hogeschool Windesheim. ZiLLimburg zal hun expertise daarom inzetten bij de opzet, uitvoering en evaluatie van bovengenoemd 'sensibiliseringstraject'.

2.4 Kosten en financiering totale projectperiode

Fase 1:

In deze fase zijn de kosten van het project 'Zin in Leven' betaald:

- Uit de reguliere provinciale subsidiemiddelen van 't PCGJ.
- Door de leden van ZiLLimburg (personele- en reiskosten).
- Door de wetenschappers en instellingen vanuit het werkveld.
- Naast de reguliere subsidie voor 't PGJ heeft de provincie faciliteiten beschikbaar gesteld voor ZiLLimburg.

Juist door de hoge mate van urgentie die alle betrokkenen voelden bij de inhoud van het project 'Zin in Leven', is bovengenoemde cofinanciering tot stand gekomen.

Fase 2 en 3:

Voor de uitvoering van fase 2 en 3 wordt gezocht naar aanvullende financiële middelen.

De provincie Limburg omarmde in oktober 2016 het project en heeft voor de projectjaren 2017 en 2018 in totaal € 70.000 toegezegd om de kosten voor de ontwikkeling van de aanpak i.s.m. hogeschool Windesheim voor haar rekening te nemen.

Voor de dekking van de kosten voor de projectjaren 2017-2020 wordt een beroep gedaan op additionele middelen van fondsen.

3 Realisatie project 'Zin in Leven' dec. 2016 – dec. 2017:

3.1 Projectorganisatie

In de periode dec. 2016 – dec. 2017 is de projectorganisatie verlopen, zoals gepland in het projectplan van november 2016.

In de loop van het jaar heeft 't PG CJ, en daarmee ook ZiLLimburg, echter een zware, personele dobber te verwerken gekregen door ziekte van voorzitter Wim van der Laan. Hierdoor heeft hij moeten beslissen zijn taken neer te leggen en over te dragen aan een nieuwe, aan te zoeken voorzitter (zie ook §4.1).

Per 01-12-2016 is Petra Ritzen, lid van het samenwerkingsverband ZiLLimburg, middels een ZZP-constructie aangesteld als projectcoördinator.

Tenslotte heeft ZiLLimburg besloten om de jaarlijkse schriftelijke rapportage over ontwikkelingen, verloop en planning van het project 'Zin in Leven' uit te breiden met een jaarlijkse bijeenkomst voor al diegenen die deel uit zijn gaan maken van het opgebouwde netwerk. Na een periode van intensieve netwerkcontacten vanaf de start van fase 1, werd namelijk geconstateerd dat sommige contacten daarna te lang bleven liggen.

Op 25 januari 2018 is daarom de eerste bijeenkomst voor deze referentiegroep vanuit het netwerk van ZiLLimburg gepland. Deze zal plaatsvinden op BC Broekhin in Roermond, als eerste deelnemer aan het pilot-project.

Doelen van deze bijeenkomst zullen zijn:

- De referentiegroep informeren over de ontwikkelingen binnen het project 'Zin in Leven'.
- De referentiegroep vragen om feedback en bijsturing. Deze zullen meegenomen worden in de daaropvolgende projectperiode.
- De instellingen vanuit de referentiegroep motiveren om deel te nemen aan een mogelijke pilot binnen het project 'Zin in Leven'.
- De aanwezigen de mogelijkheid te bieden om contact te leggen met elkaar en, waar mogelijk, kruisbestuiving plaats te laten vinden.

3.2 Doel project 'Zin in Leven'

Van het drieledige doel, zoals genoemd bij §2.2, is in november 2016 fase 1 middels een verslag afgesloten. (Zie bijlage 1: 'Project 'Zin in Leven!' Een project over eenzaamheid, depressiviteit, suicide en zingeving bij jongeren, verslag fase 1.')

Vervolgens is vanaf december 2016 een start gemaakt met fase 2 en in juni 2017 met fase 3.

3.3 Planning en (sub)doelstellingen project 'Zin in Leven'

3.3.1 Fase 1

Reeds in 2016 afgesloten.

3.3.2 Fase 2

In fase 2 staan gesprekken met contactpersonen uit de werkvelden (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs voorop. Opvallend is dat binnen alle werkvelden, zoals fase 1 van het project ook al aangaf, zin- en betekenisgeving nauwelijks ruimte krijgt. De oorzaken verschillen (deels) per werkveld. Daarmee hangen ook verschillen in omgang tussen

volwassenen en jongeren binnen de verschillende werkvelden samen. En daarmee zullen er ook verschillen ontstaan in de te ontwikkelen sensibiliseringsmethodieken in fase 3 van project 'Zin in Leven'.

Vragen die tijdens bovengenoemde gesprekken worden gesteld zijn o.a.:

- Welke ruimte krijgen vragen van jongeren rond zin- en betekenisgeving momenteel in jullie instelling?
- Wat zijn de mogelijke oorzaken daarvan?
- Hoe kunnen we de (vrijwillige en betaalde) volwassenen die met de jongeren werken gevoeliger maken voor vragen van jongeren rond zin- en betekenisgeving?
- Welke stappen zijn vervolgens nodig om deze 'sensibilisering' te realiseren?
- Hoe zouden we die stappen kunnen zetten?

Binnen alle 3 de werkvelden is tevens overlegd over mogelijke deelname aan een pilotproject 'Zin in Leven'. BC Broekhin in Roermond geeft daarbij als eerste instelling aan, gedurende het schooljaar 2017/ 2018, deel te willen nemen.

Door de intensieve contacten met de verschillende instellingen, is het tijdens fase 2 van het project gelukt om ook binnen de overige 2 werkvelden instellingen bereid te vinden om vanaf 2018 deel te nemen aan een mogelijke pilot binnen 'Zin in Leven'.

De leden van ZiLimburg hebben tijdens fase 2 gesproken met contactpersonen vanuit de volgende instellingen:

(Vrijwillig) jeugdwerk:

- a) Jong Nederland, Limburg
- b) Scouting Limburg
- c) Gezamenlijke Kerken in Limburg (Katholieke kerk, PKN, Moslimorganisaties)
- d) PKN Nederland

Jeugdzorg:

- a) Headspace/ @EASE Nederland: Amsterdam en Maastricht
- b) GGD, Limburg Noord
- c) SJSJ Het Keerpunt, Cadier en Keer
- d) Stichting Achter de Regenboog, Regio Zuid
- e) Institute for Positive Health
- f) Talenteer Jezelf, Breda

Onderwijs:

- a) BC Broekhin Roermond
- b) BC Broekhin Jenaplan, Swalmen
- c) Dendron College, Horst
- d) Synergieschool, Roermond
- e) Sophianum, Gulpen

3.3.2.1 (Vrijwillig) jeugdwerk

Binnen het (vrijwillig) jeugdwerk gaat men op een hele informele manier met elkaar om. Hier zijn de mogelijkheden tot persoonlijk contact in principe groot. De vraag is alleen: wat staat er binnen het contact tussen de volwassenen en de jongeren centraal?

Het zorgen voor voldoende materialen om de jongeren te laten knutselen en daarmee de fijne motoriek te oefenen? Het organiseren van een sportmiddag om de jongeren zich op een gezonde manier te laten bewegen? Of staat ook het daadwerkelijke 'zien en horen' van de ander daarbij centraal? (En zo ja: wat is dat dan?) Het contact krijgen over het wel of niet lekker in je vel zitten? Als mogelijke signalering voor gevoelens van eenzaamheid en depressie bij jongeren, mogelijk leidend tot suïcidaal gedrag? Het creëren van ruimte voor zin- en betekenisgevende vragen daaromtrent?

Binnen het (vrijwillig) jeugdwerk is het contact met Jong Nederland, Limburg het meest uitgebreid geweest. Zo hebben gesprekken plaatsgevonden met coördinator/ teamleider Léon Hoenen, hebben Piet Linders en Petra Ritzen plm. 150 groepsleiders geïnterviewd tijdens het 2-jaarlijkse Younglands Festival en heeft Petra Ritzen groepen in Leveroy en Venray bezocht.

Uit de contacten blijkt dat het ervaren van 'samen' bij Jong Nederland, Limburg voorop staat. Er is wekelijks contact tussen de groepsleden en vele jongeren stromen uiteindelijk door van 'jeugdlid' naar 'leiding'. Jongeren zijn vaak jarenlang lid en er worden vriendschappen voor het leven gesloten.

Veruit de meeste groepsleiders geven aan dat 'aandacht hebben voor jongeren die niet lekker in hun vel zitten', hoort bij de kerntaken van Jong Nederlander zijn. 86% Van hen geeft aan hier eens of meermaals ervaring mee te hebben gehad in de groep.

Maar hoe hier vervolgens mee om te gaan? De visie van de leiding hierop, is zeer uiteenlopend. Opvallend is wel, dat er naast persoonlijke gesprekken ook veelvuldig voor 'samen doen' gekozen wordt. Veel groepsleiders zijn zelf vaak nog relatief jong en dat beïnvloedt wellicht hun keuze. Zo worden gezamenlijke activiteiten ondernomen die de onderlinge band versterken en af en toe een quiz gespeeld waarbij persoonlijke vragen worden gesteld aan elkaar. Het lijkt erop dat ze vooral door het 'samen spelen', wellicht haast ongemerkt, oog en oor kunnen hebben voor de ander.

Met Léon Hoenen en de groepen in Leveroy en Venray worden stappen gezet ter voorbereiding op een mogelijk pilotproject in 2018/2019.

3.3.2.2 Jeugdzorg

Binnen jeugdzorg is de gerichtheid op professioneel gestructureerde handelingsplannen en de controle daarop van hogerhand, opvallend. Deze beïnvloedt het contact tussen de volwassenen en de jongeren in hoge mate.

Daarbij is de nieuwe kijk op 'positieve gezondheid' van Machteld Huber van het Institute for Positive Health, deels een vreemde eend in de bijt. Zij zien gezondheid als 'het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven.' Machteld Huber ontdekte dat mensen met ervaring met ziekte, vinden dat gezondheid te maken heeft met 6 verschillende levensgebieden, waaronder het fundamentele levensgebied van de 'zingeving'. En juist daarbinnen worden

handelingsplannen en controle liever gemeden. Daar staan de ‘trage vragen’ naar de zin en betekenis van het leven, centraal. En zijn antwoorden niet van buitenaf te controleren.

Binnen de GGD, Limburg Noord, handelt men vanuit bovengenoemde visie op gezondheid. In dit licht is, na contacten die worden gelegd door Sanne Michon van de Provincie Limburg, overleg gevoerd tussen Petra Ritzen en Monique Streng. Daar is de mogelijkheid om project ‘Zin in Leven’ in de toekomst deel uit te laten maken van het project ‘De gezonde school’ bezien. Naast lichamelijke, zou ook de geestelijke gezondheid van de leerlingen bevorderd dienen te worden.

Met de pilot Headspace/ @EASE, Maastricht (een laagdrempelig centrum voor psychische zorg aan jongeren) is er het meest uitgebreid contact geweest. Daarbij zijn ook vele jongeren betrokken. Zij vragen herhaaldelijk en met nadruk ‘om gezien en gehoord te worden’ binnen de jeugdzorg. De gerichtheid op ‘oplossingsstrategieën’ wekt soms wrevel bij hen.

Al in een vroeg stadium van de pilot Headspace/ @EASE zijn er door Nelleke de Kruik en Petra Ritzen gesprekken gevoerd met Thérèse van Amelsvoort (een van de initiatiefnemers), Rianne Klaassen (projectleider Amsterdam), Sophie Leijdesdorff (projectleider Maastricht) en Mary Rose Postma (trainingen Maastricht). Centrale vraag daarbij is: in hoeverre maakt zin- en betekenisgeving deel uit van jullie zorg voor jongeren?

Bij het allereerste gesprek met Thérèse van Amelsvoort in 2015 blijkt zij nog verrast door het mogelijk betrekken van zin- en betekenisgeving daarbij. Als Petra Ritzen in oktober 2017 wordt uitgenodigd voor deelname aan de pilottraining voor toekomstige medewerkers van @EASE, blijkt zingeving wel degelijk mee te zijn genomen: middels ‘oplossingsgerichte vragen’ die de gespreksvoering ‘positief’ maken. ‘De jongeren worden hiermee op respectvolle wijze uitgenodigd hun doel te formuleren met een beschrijving van wat ze voor het probleem in de plaats willen, de uitzonderingen op het probleem te vinden en voort te bouwen op hun sterke kanten en op dat wat in hun leven wél werkt. De vragen prikkelen de jongeren om na te denken over zichzelf en de rol die zij spelen in het vormgeven van hun eigen leven.’ Opvallend daarbij is de formulering van de vragen: beter passend bij oudere, hoogopgeleide personen. De aanwezige jongeren voelen zich hierdoor niet aangesproken. Er wordt gebrainstormd over mogelijke vertalingen en geconcludeerd dat deze steeds moeten passen bij de taal van de jongere die tegenover je zit. Een oefening hiermee, zou deel uit kunnen maken van de uiteindelijke training.

Petra Ritzen zal hierover in gesprek gaan met Sophie Leijdesdorff en Mary Rose Postma van Headspace/ @EASE, Maastricht, i.h.k.v. een mogelijke pilot binnen ‘Zin in Leven!’ in 2018/ 2019.

3.3.2.3 Onderwijs

In het onderwijs valt met name de hoge werkdruk op, die ervoor zorgt dat tijd voor persoonlijk contact, het ‘zien en horen’ van de leerling, in het gedrang komt. Het tijdig afronden van de verschillende onderdelen van het officiële curriculum en het behalen van de door de overheid opgelegde eisen, spelen een belangrijke rol.

Met BC Broekhin in Roermond, is al in een vroeg stadium uitgebreid contact geweest. De school ontwikkelt een traject i.s.m. Loek Schoenmakers, waarbij het creëren van verbinding en een veilig en voedzaam klimaat op school waar leerlingen tot bloei kunnen komen, centraal staan. Als tegenwicht voor bovengenoemde, vaak voorkomende situatie in het hedendaagse onderwijs. Het eerste pilotproject binnen 'Zin in Leven' is in september 2017 op deze school van start gegaan en heeft hier de naam 'Zie je mij?' gekregen. De pilot is zorgvuldig ingebed in het bovengenoemde, schoolbrede traject van Loek Schoenmakers. De voorbereiding op de start van deze pilot markeert tevens de aanvang van fase 3 van project 'Zin in Leven!'. (Zie ook §3.3.3)

Naast BC Broekhin, is ook het Dendron College in Horst zeer geïnteresseerd in een mogelijke pilot binnen project 'Zin in Leven' Al tijdens fase 1 zijn door ZiLimburg gesprekken gevoerd met de coördinator verlies- en rouwervaring, Ine Schriever en de voormalig counselor en vertrouwenspersoon, Jos Nottelman. Piet Linders en Petra Ritzen zijn met hen in gesprek over een mogelijke pilot binnen 'Zin in Leven' in 2018/ 2019.

3.3.3 Fase 3

Op BC Broekhin in Roermond heeft men, net als andere middelbare scholen in Limburg, ervaring met leerlingen die kampen met gevoelens van eenzaamheid en depressie. Helaas zijn de laatste jaren ook meerdere suïcidepogingen onder de leerlingen voorgekomen. Sommige geslaagd, andere niet. Aangezien dit vooral speelde in de bovenbouw van het VWO, heeft de school ervoor gekozen om de mentoren en docenten (het zgn. onderwijsteam) van 4-5-6-VWO deel te laten nemen aan de pilot 'Zie je mij?'. Het schoolbrede traject dat al is ingezet met Loek Schoenmakers, benoemt de wens tot meer verbinding tussen de leerlingen, de docenten, het OOP en de ouders/ verzorgers. Het 'floreren' van alle betrokkenen op school wordt het kompas voor de toekomst. 'Gewaardeerd, gehoord en gezien worden' hoort daar zeker bij. Er is sprake van een relationele verantwoordelijkheid die reeds vorm heeft gekregen in het verleden en ook in toekomst stééds weer vorm zal moeten krijgen.

De pilot 'Zie je mij?' past naadloos in bovengenoemd traject en verkent de praktische invulling ervan in de onderwijspraktijk. De betrokken docenten herkennen de soms hoge werkdruk, die ervoor kan zorgen dat het 'zien en horen' van de leerling in het gedrang komt. Ook het eerdergenoemde officiële curriculum en de door de overheid opgelegde eisen, spelen daar een belangrijke rol in. Daarnaast geven sommige docenten aan dat juist VWO-leerlingen in de bovenbouw, vaak ook gericht zijn op het 'behandelen van de lesstof en het voorbereiden op de examens'. Ook dat zorgt ervoor dat er voor het 'zien en horen' van de leerling minder ruimte is.

In 2017 vinden de eerste drie bijeenkomsten van 'Zie je mij?' plaats. Daarin staat vooral het zoeken naar praktische handvatten centraal. Hoe kan ik als docent de leerling 'zien en horen?' Daarbij is m.n. uitgegaan van de éígen ervaring. Allereerst de eigen ervaring als leerling op de middelbare school. Opvallend zijn de nog steeds levendige herinneringen daaraan en vooral ook hoe dat als puber voelde. Daarnaast worden ook de eigen ervaringen

als docent verkend en gedeeld met de collega's. Hierbij valt op dat sommige docenten zich nauwelijks bewust zijn van hun eigen aandeel in het maken van contact met de leerling. Men is soms onbewust bekwaam.

De bijeenkomsten op BC Broekhin worden, door het grote aantal deelnemende docenten (21 i.p.v. de vooraf geplande 10), geleid door Ans Vrérink van Hogeschool Windesheim en Nelleke de Kruik, Roos ten Hooven en Petra Ritzen van ZiLLimburg. Dat heeft als bijkomend voordeel dat het aantal ZiLLimburg-leden dat na 2017 een pilot-project kan uitrollen, ook groter is dan aanvankelijk ingepland. André Mulder van Hogeschool Windesheim, begeleidt het gehele project als lector/ adviseur.

Hiermee wordt het gestelde doel om tijdens het jaar 2017/ 2018, 10 sleutelfiguren in het werkveld onderwijs te bereiken met de 'sensibiliseringstraining', ruimschoots bereikt.

3.4 Begroting, financiering en realisatie december 2016 – december 2017

3.4.1 Begroting

Zie in bijlage 2 de projectbegroting voor 2017 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2020).

3.4.2 Financiering

Zie in bijlage 2 de dekking van de projectbegroting voor 2017 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2020).

Hiermee is de begroting voor 2017 sluitend en geaccordeerd door de stuurgroep van ZiLLimburg en het bestuur van 't PGCJ.

3.4.3 Realisatie

Bij de formulering van de doelen van project 'Zin in Leven', de bijbehorende planning en financiering, hebben de leden van ZiLLimburg eind 2016 hun stip op de horizon geformuleerd en de piketpaaltjes zo zorgvuldig mogelijk uitgezet.

Maar al gauw blijkt dat het project in de loop van 2017 veel voorspoediger verloopt dan verwacht. De leden van ZiLLimburg hebben vele gesprekken met instellingen vanuit alle drie de genoemde werkvelden. Deze reageren enthousiast en bieden meermaals aan, deel uit te willen maken van een pilot. Niet alleen instellingen in Limburg, maar ook in de rest van Nederland. ZiLLimburg beraadt zich hier in de loop van 2017 nadrukkelijk op en neemt daarbij de volgende, zorgvuldig onderbouwde beslissingen:

- De vele gesprekken met het netwerk binnen de drie werkvelden, kosten meer tijd en reiskosten dan oorspronkelijk begroot voor 2017. Ze zorgen echter wel sneller voor meer draagvlak dan verwacht. Maar zolang er nog geen zwart-op-wit afspraken liggen met een instelling waar de eerste pilot, eind 2017, van start kan gaan blijft het leggen van contacten cruciaal. En niet alleen voor 2017, maar ook voor de pilots in de

overige twee werkvelden in de jaren daarna. Daarmee worden de voorbereidende werkzaamheden voor pilots in 2018 e.v. naar voren gehaald.

Er wordt daarom besloten dat het leggen van contacten met de verschillende instellingen door zal blijven gaan, aangezien dit uiteindelijk het dragende fundament onder het project zal gaan vormen.

Het budget hiervoor, wordt vooralsnog geput uit de bestaande middelen.

Zo zijn met Hogeschool Windesheim voor aanvang van de pilot op BC Broekhin heldere afspraken gemaakt over de minimale en de maximale inzet van uren, waarbij - hoe dan ook - kwaliteit geleverd kan worden. ZiLLimburg kan daarbij kiezen voor variabelen tussen volledige begeleiding door de mensen van Hogeschool Windesheim en deels eigen uitrol van de sensibiliseringsmethodiek. Hierdoor kan een financiële buffer worden gecreëerd voor andere posten, indien nodig.

➤ In de loop van 2017 vraagt PKN Nederland ZiLLimburg naar de mogelijkheden om in 2018 een pilot op te zetten in heel Nederland. Ook hier wordt zorgvuldig over nagedacht. ZiLLimburg komt tot de conclusie dat het van groot belang is om project 'Zin in Leven' zeer zorgvuldig neer te zetten. Daarom wordt besloten dat in het schooljaar 2017/ 2018 alle aandacht zal gaan naar de pilot op BC Broekhin in Roermond. Pas als deze is uitgevoerd en zorgvuldig geëvalueerd, zal in 2018/ 2019 uitbreiding naar een 2^e onderwijsinstelling en een 2^e werkveld in Limburg plaatsvinden. Pas daarna zal het project mogelijk worden uitgerold buiten Limburg. ZiLLimburg besluit dus niet te snel, op te veel locaties tegelijk, uit te vliegen. Het werkveld in Limburg is ons grotendeels bekend. Dat draagt bij aan een evenwichtige uitrol van de pilotprojecten.

➤ Al in 2015 hebben de eerste gesprekken met instellingen uit de 3 betrokken werkvelden plaatsgevonden. Ook toen al waren sommige van hen geïnteresseerd in deelname aan een pilot. In de loop van het project merken de leden van ZiLLimburg dat sommige contacten te lang 'op de plank moeten blijven liggen'. In onderling overleg is besloten dat er een jaarlijkse bijeenkomst dient te worden georganiseerd voor een referentiegroep vanuit ons steeds groter groeiende netwerk. De doelen die daarbij worden nagestreefd, zijn reeds vermeld in paragraaf 3.3.

Met BC Broekhin uit Roermond is afgesproken dat deze bijeenkomst bij hen, als eerste deelnemende instelling aan ons project, op 25 januari 2018 op school plaats kan vinden.

Gezien de onverwacht snelle groei van het project, is het budget hiervoor echter niet begroot. Ook daarop volgt overleg: ZiLLimburg besluit dat bovengenoemde bijeenkomst zeer belangrijk is. Ook hier geldt dat contacten met de verschillende instellingen uiteindelijk het dragende fundament onder het project gaan vormen.

➤ Met bovengenoemde bijeenkomst in het vizier, richten de leden van ZiLLimburg zich vervolgens op hun presentatie naar buiten toe. Deze dient, daarover zijn ze het met elkaar eens, zo professioneel mogelijk te zijn. Dat vergroot de kans dat ook nieuwe instellingen aanhaken en het draagvlak van 'Zin in Leven' kan blijven groeien. Er is daarom behoefte aan een professionele huisstijl, een logo, een folder en uitingen via internet en de sociale media. Ook deze kosten zijn aanvankelijk niet meegenomen in de begroting van 2017. Na overleg wordt besloten om een klein deel van het budget van 2018 naar 2017 te verschuiven en in 2018 naar additionele financiële middelen te zoeken.

- Ondertussen heeft een ZiLLimburger van het eerste uur, Daniëlle van Drongelen, weer aangehaakt bij het project. Zij ziet, als professioneel communicatiedeskundige en fondswerver, mogelijkheden om te voorzien in de tekorten die door de snelle groei van het project in het geplande budget voor 2018 – 2020 zijn ontstaan. Daarom wordt, eind 2017, een fondswervingstraject met Daniëlle van Drongelen i.s.m. fondswervingspartner 2Select ingezet.
- Ook met Peter Boonen, Sanne Michon en Tamara van Bogaert van de Provincie Limburg, wordt reeds in 2017 overlegd over de ontstane situatie en mogelijke hulp die de provincie daarbij zouden kunnen bieden.
- Met de onverwacht snelle groei van het project, zijn ook de taken van de projectleider meegegroeid. Eind 2017 geeft Petra Ritzen daarom ook aan dat bepaalde taken, vanaf begin 2018, opgenomen dienen te worden door de verschillende leden van ZiLLimburg. Er wordt afgesproken dat gekeken zal worden naar ieders specifieke kwaliteiten. Begin 2018 wordt, in samenspraak met alle leden van ZiLLimburg, hierover besloten. Mogelijk extra kosten zullen meegenomen worden in het nieuwe fondswervingstraject.

Ondanks de zeer voorspoedige groei van het project en de vergrote uren- en middeleninzet daarbij, is het budget gedurende het projectjaar 2017 toereikend. Zie voor een overzicht van de uitgaven in 2017, bijlage 2 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2020).

4 Realisatie project 'Zin in Leven' dec. 2017 – dec. 2018:

4.1 Projectorganisatie

In de loop van de periode dec. 2017 – dec. 2018 heeft 't PGCJ, n.a.v. de ziekte en het afscheid van voorzitter Wim van der Laan, gezocht naar een opvolger. Daarbij kwam ook het afscheid van secretaris Bart Stienen en penningmeester Ton Hulspas. De projecten 'Zin in Leven' van ZiLLimburg en 'ZinSpeling' waren op dat moment nog 2 projecten die, onder de vlag van 't PGCJ, werden uitgevoerd. Hiermee stond ZiLLimburg voor een nieuwe uitdaging: het vinden van een voltallig nieuw bestuur voor 't PGCJ. Gelukkig bleek het merendeel van de leden van de stuurgroep van ZiLLimburg bereid om de bestuurstaken van 't PGCJ over te nemen. Zo namen Piet Linders het voorzittersstokje en Aafke Vermeijden het secretarisstokje over op 1 mei 2018. Een maand later werd Hub Vossen de penningmeester van 't PGCJ. Project 'Zin in Leven' is op dat moment het enige project dat wordt uitgevoerd. Voor 'ZinSpeling' wordt nog naar mogelijkheden gezocht om aan te sluiten bij project 'Zin in Leven'.

Ondertussen duurt de aanstelling van Petra Ritzen, lid van het samenwerkingsverband ZiLLimburg die middels een ZZP-constructie is aangesteld als projectcoördinator, voort.

Evenals vorig kalenderjaar wordt ook in de periode dec. 2017 – dec. 2018 de jaarlijkse schriftelijke rapportage over ontwikkelingen, verloop en planning van het project 'Zin in

Leven' uitgebreid met een jaarlijkse bijeenkomst voor al diegenen die deel uit zijn gaan maken van het opgebouwde netwerk. Doelen van deze bijeenkomst zijn ook nu weer de genoemde doelen in §3.1.

4.2 Doel project 'Zin in Leven'

Van het drieledige doel, zoals genoemd bij §2.2, is in november 2016 fase 1 middels een verslag afgesloten. Vervolgens is vanaf december 2016 een start gemaakt met fase 2 en in juni 2017 met fase 3, die nog t/m 2020 voort zal duren.

4.3 Planning en (sub)doelstellingen project 'Zin in Leven'

4.3.1 Fase 1

Reeds in 2016 afgesloten.

4.3.2 Fase 2

De leden van ZiLLimburg hebben in de periode dec. 2016 – dec. 2018 gesproken met contactpersonen vanuit de volgende instellingen:

(Vrijwillig) jeugdwerk:

- a) Jong Nederland, Limburg
- b) Gezamenlijke Kerken in Limburg (Katholieke kerk, PKN, Moslimorganisaties)
- c) PKN Nederland
- d) Pater Karel Kapel, Munstergeleen
- e) Scouting Limburg

Jeugdzorg:

- a) Headspace/ @EASE Nederland, Maastricht
- b) GGD, Limburg Noord
- c) GGD, Zuid Limburg
- d) SJSJ Het Keerpunt, Cadier en Keer
- e) Stichting Achter de Regenboog, Regio Zuid/ Noaberkids
- f) Actiecentrum Positieve Gezondheid, Maastricht
- g) Landelijke Depressie Vereniging en Expertisecentrum Depressie (Pro Persona)
- h) DoorS2open – Plinthos, Schinnen

Onderwijs:

- a) BC Broekhin Roermond
- b) Dendron College, Horst
- c) Sophianum, Gulpen
- d) Broekland College, Hoensbroek
- e) Raayland College, Venray

4.3.2.1 (Vrijwillig) jeugdwerk

Bij de instellingen onder a) t/m c) zijn de gesprekken een voortzetting van de reeds eerder gestarte contacten.

Daarbij geeft *de PKN* aan dat zij, i.t.t. vorig jaar, óók geïnteresseerd is in mogelijke samenwerking als de pilot uitgerold wordt in Limburg. Vorig jaar was het standpunt dat alleen Nederland-breed de samenwerking zou worden gezocht. Er worden concrete mogelijkheden gezien in onze samenwerking met JongNederland. Zo heeft de PKN, via 'Holymoly' tools ontwikkeld om zingevend (breed gezien en ingevuld) aanwezig te zijn op (jongeren)bijeenkomsten. Deze mogelijkheden zijn besproken met JongNederland en zij geven aan geïnteresseerd te zijn in onderlinge samenwerking op dit gebied.

De Pater Karel Kapel in Munstergeleen is een nieuwe instelling. Hub Vossen en Petra Ritzen hebben overlegd over een mogelijke pilot waarbij de vrijwilligers van de kapel getraind worden in het voeren van zingevende gesprekken met de jongeren die (al dan niet via hun school) de ontmoetingstuin bezoeken. Eén van de beelden verbeeldt mogelijke emoties rondom zelfdoding en de nabestaanden daarvan. Dit 'beeld' kan ook 'meegenomen' worden naar jongeren op andere locaties binnen ons project.

Pater Martin de Korte van de Pater Karel Kapel is momenteel in overleg met mogelijk geïnteresseerde vrijwilligers. Hierbij zullen mogelijk ook vrijwilligers aansluiten vanuit de Basiliek O.L. Vrouw v/h H. Hart en de Gemmakapel in Sittard en de Sint Amelbergabasiliek in Susteren.

Ook *Scouting Limburg* is in 2018 een nieuwe instelling waarmee is overlegd over mogelijke deelname aan een pilot 'Zin in Leven'. Deze zou deels gelijk op kunnen lopen met de pilot bij JongNederland, Limburg. In gesprek met Patrick Heunen zijn 3 mogelijke verbindingen geformuleerd:

1. Binnen de 8 activiteitengebieden van Scouting Limburg zijn m.n. de gebieden 'identiteit', 'samenleving' en 'expressie' moeilijk in te vullen voor de leiding. Deze lenen zich bij uitstek voor een mogelijke pilot.
2. Tijdens de kamptraining voor de leiding (=1 voorbereidende dag en 1 weekend aan de slag) kunnen m.n. de aspecten 'zingeving' en het 'moment van aandacht' (wat vroeger de 'mis' was) aandachtsgebieden zijn voor een pilot 'Zin in Leven'.
3. Tenslotte kunnen er ook grotere activiteiten (zoals bv. de Kids-party die i.s.m. JongNederland Limburg wordt georganiseerd) in worden ondergebracht.

4.3.2.2 Jeugdzorg

Maart 2018 is er nog contact geweest met Sophie Leijdesdorff en Mary Rose Postma van *@ease Maastricht*. Er is een 2-daagse basistraining voor de vrijwillige jongeren ontwikkeld, maar zingevende gespreksvoering maakt hier geen deel van uit. Helaas werd de training daarmee te vol en zijn er keuzes gemaakt. Mogelijk zullen er 'gastcolleges/ trainingen' aangeboden worden waar ook zingevende gespreksvoering onderdeel van uit zou kunnen

maken. Mocht dit plaats gaan vinden en onze input nodig zijn, dan zal @ease contact opnemen met ZiLLimburg.

Juli 2018 publiceerde het CBS de zelfdodingscijfers van 2017 onder jongeren: bijna een verdubbeling t.o.v. 2016. N.a.v. deze schokkende cijfers heeft ZiLLimburg contact opgenomen met minister de Jonge en staatssecretaris Blokhuis. Vervolgens heeft mevr. Gonne Kelder van het ministerie van VWS ons gewezen op lokale initiatieven binnen de suicidepreventie die d.m.v. 'proeftuinen' door de GGD worden geleid.

Daarom hebben Petra Ritzen en Hub Vossen contact opgenomen met Monique Streng-Sluis van *GGD Limburg-Noord* en Fons Bovens, directeur van *GGD Zuid-Limburg*.

Met elkaar wordt gezocht naar samenwerkingsmogelijkheden.

In Zuid-Limburg zien Fons Bovens en Marjon Hulst mogelijkheden om 'Zin in Leven' een rol te laten spelen binnen 'De Gezonde School', 'Leefstijl', 'Voortijdig Schooluitval', 'De Gezonde Generatie' en het 'Gezondheidsakkoord'. Ook wordt gewezen op de mogelijkheid om het Actiecentrum Positieve Gezondheid van de Provincie Limburg te benaderen voor het verzorgen van een inspiratiesessie.

Over dit laatste is contact opgenomen met Bert Hesdahl van het *Actiecentrum Positieve Gezondheid* en met hem is in november 2018 afgesproken dat we met 'Project Zin in Leven' een inspiratiesessie zullen verzorgen in februari 2019.

In Limburg-Noord is Petra Ritzen in november 2018 aangesproken bij het overleg van de werkgroep Depressie-, suicide preventie. Ze heeft gesproken met Fien Beijers en Monique Streng van *GGD Noord* en Marleen de Faber van de *Vincent van Gogh Stichting*. Er bleek vanuit hun werkveld vooral vraag naar een kant en klaar product, dat project 'Zin in Leven' niet biedt. Daar staat juist de PLG-gedachte centraal. Monique Streng gaf wel aan dat wellicht via de Gezonde School nog een mogelijkheid te zoeken is tot samenwerking. Hierover zal zij in de loop van 2019 nog contact met ZiLLimburg zoeken.

Bij *SJSJ Het Keerpunt* heeft de directie, na ons aanbod tot samenwerking, de teamleiders gevraagd contact te zoeken met ZiLLimburg. We wachten hun initiatief af.

Met Karin van der Plas van *Stichting Achter de Regenboog - Regio Zuid en Noaberkids*, is Petra Ritzen in overleg over een mogelijke pilot in Noord Limburg. Er wordt gedacht aan de inzet van ervaringsdeskundige jongeren op scholen die deelnemen aan een pilot 'Zin in Leven'.

Met Dorien Smit van *Landelijke Depressie Vereniging en Expertisecentrum Depressie (Pro Persona)* en 'De Kracht van Depressie – Kwalitatief onderzoek naar ervaringskennis bij depressie' heeft Petra Ritzen overlegd over het mogelijk delen van de resultaten van elkaars onderzoek/ pilots. Bovengenoemd onderzoek geeft, via diepte interviews met mensen (en daarbij ook jongeren van 18-25 jaar) die ervaring hebben met depressie. De informatie uit de interviews wordt gebundeld in een digitaal instrument, zodat andere mensen kunnen profiteren van ervaringskennis van andere patiënten. Om de resultaten te structureren

worden er mogelijke verbanden gezocht tussen overkoepelende thema's. Eén van die thema's is: zingeving. Dorien Smit geeft aan dat de depressie meestal voortkomt uit existentiële problematiek en eenzaamheid. Patiënten zijn zeker op zoek naar zingeving! In haar ogen heeft de handelingsverlegenheid van professionals die hierbij een grote rol speelt, m.n. te maken met angst.

Er wordt afgesproken om elkaar de onderzoeks- en evaluatieverslagen toe te sturen. Project 'Zin in Leven' kan e.e.a. meenemen binnen de ontwikkeling van handvatten voor instellingen in het werkveld.

Eind december heeft Petra Ritzen ook gesproken met Jeanne Schepers van *DoorS2open bij Plinthos in Schinnen*. Zij bieden een traject vóór en dóór jongeren vanaf 14 jaar, die om welke reden dan ook niet meer volwaardig deelnemen aan onze maatschappij of het doel in hun leven zijn kwijtgeraakt en daardoor hun kansen in onze maatschappij niet meer zien. DoorS2open zet deze, vaak eenzame en onbegrepen, jongeren weer in hun kracht en opent deuren naar kansen en antwoorden op levensvragen. Hierbij spreken ze uitdrukkelijk de taal van de jongeren zélf. Zo wordt er bv. niet gesproken van een 'handelingsplan' maar van een 'droom waaraan de jongere wil werken'. Dit past op een hele mooie manier bij project 'Zin in Leven'. Jeanne Schepers geeft aan, daarom ook mogelijkheden tot samenwerking te zien bij de op te zetten training van hun volwassen begeleiders. De kern daarvan draait om hun 'attitude/houding': de jongeren willen zien en horen om wie ze zijn. Op een open en uitnodigende manier kunnen luisteren naar hun (levens)verhaal om, samen met de jongeren, (weer) op het spoor te komen van hun kwaliteiten en vaardigheden. Daarbij hoort ook: jezelf kwetsbaar op durven stellen. Goed voorbeeld doet volgen. Dat zullen de volwassenen dus ook zélf moeten kunnen *voorleven*.

Begin 2019 zal een vervolgspraak gemaakt worden om te bezien welke concrete, gezamenlijke stappen gezet kunnen worden.

4.3.2.3 Onderwijs

In de loop van het schooljaar 2017/ 2018 heeft Petra Ritzen herhaaldelijk overlegd met Ine Schriever, Jos Nottelman (beide coach verlies- en rouwverwerking) en Gertie Sikes (ondersteuningscoördinator) van het *Dendron College in Horst*. Daarbij leek aanvankelijk gekozen te worden voor de start van een pilot 'Zin in Leven' tijdens het schooljaar 2018/ 2019. Binnen de suïcidepreventie is uiteindelijk echter voor samenwerking met een andere instantie gekozen, waarmee men ook al binnen andere projecten samenwerkte. Door onduidelijke communicatie tussen het zorgteam en de directie, is dit op het eind van het schooljaar met Petra Ritzen gecommuniceerd.

Vervolgens is ZiLimburg met een aantal andere Limburgse scholen in overleg gegaan over een mogelijke pilot 'Zin in Leven'. Dat waren: *Sophianum in Gulpen, het Broekland College in Hoensbroek en het Raayland College in Venray*. Op deze laatste school heeft Cor Sonnemans aangegeven in overleg te willen gaan met de collega's over mogelijke aansluiting bij het project. Daarover zal in het voorjaar van 2019 verder overleg plaatsvinden.

4.3.3 Fase 3

4.3.3.1 (Vrijwillig) jeugdwerk: PLG 'Lekker in je vel dan kom je er wel' - JongNL

Bij *Jong Nederland-Limburg* is in de periode dec. 2017 – okt. 2018 i.s.m. Léon Hoenen, de groepen Leveroy en Venray en de mensen van het provinciaal bureau in Melick een start gemaakt met het pilotproject 'Lekker in je vel? Dan kom je er wel!' De uitkomsten van de in paragraaf 3.3.2.1 genoemde interviews van Piet Linders en Petra Ritzen met de plm. 150 groepsleiders tijdens het 2-jaarlijkse Younglands Festival, heeft Petra Ritzen meegenomen in de vervolgesprekken met de groepsleiding in Leveroy en Venray. Het overgrote deel van de leiding gaf daarbij namelijk aan, wel eens (vaker) te hebben meegemaakt dat kinderen uit de groep niet lekker in hun vel zitten. Ook gaf het merendeel aan, er binnen JongNL voor deze kinderen te willen zijn.

Tijdens de vervolgesprekken met de leden van het provinciaal bureau in Melick zijn in oktober 2018 de volgende vragen aan bod gekomen:

- Wat is het doel van de pilot 'Lekker in je vel? Dan kom je er wel!'?
- Voor wie is de pilot bestemd?
- Wat gaan we doen en welk tijdspad hoort daarbij?

Over de uiteindelijke antwoorden hierop, wordt nog overlegd.

Daarbij wordt o.a. de preventieve werking van de pilot benadrukt. Door de jongeren (meer) uit te nodigen om hun emoties en gedachten met elkaar te delen, leer je elkaar (nog) beter kennen als persoon. Mogelijke gevoelens van eenzaamheid en depressie kunnen hierdoor eerder op het spoor gekomen worden. De sterke onderlinge band, die het jeugdwerk bij JongNederland zo kenmerkt, kan deze ook tot op zekere hoogte opvangen. Een zeer waardevol element binnen het jeugdwerk! Hierbij hoort ook de acceptatie dat het leven niet altijd 'leuk' is. Pijn, verdriet en tegenslag horen er nu eenmaal bij. Weerbaarheid om hiermee om te kunnen gaan, speelt ook een rol. Soms dient een kind echter doorverwezen te worden naar anderen. Hoe hierbij te oordelen en te handelen, zal opgenomen worden in een handleiding voor alle leiding.

Ook zal de pilot 'Lekker in je vel? Dan kom je er wel!' gekoppeld worden aan de kernwaarden van Jong Nederland: samen, respect, vertrouwen en veiligheid.

Belangrijk daarbij is dat we geen 'maniertjes' aanleren. Hier gaat het om bewustwording van de zin- en betekenisgevende laag in het leven. De leiding wil dit de jongeren voorleven.

Uiteraard op de JongNederland-manier: via spel, creativiteit en natuurbeleving! We zullen samen op zoek gaan naar de juiste vorm hierin.

JongNL streeft er uiteindelijk naar om de pilot een plaats te geven binnen het eigen cursusaanbod van JongNL en het daarmee, via de medewerkers/ leiding, over te dragen op de jongeren.

4.3.3.2 Onderwijs: PLG 'Zie je mij?' - BC Broekhin

In de paragrafen 3.3.2.3 en 3.3.3 is reeds beschreven hoe op *BC Broekhin in Roermond* al vanaf 2017 een start is gemaakt met de PLG-bijeenkomsten 'Zie je mij?' O.l.v. Hogeschool Windesheim werd daarbij gestreefd naar 7 bijeenkomsten van 2 uur. A.g.v. de hoge werkdruk van de 21 deelnemende docenten, konden uiteindelijk slechts 5 bijeenkomsten van 1,5 uur worden gerealiseerd.

Toch hebben de meeste docenten meerwaarde ervaren aan het uitvoeren van de PLG.

Deze heeft ook bijgedragen aan het in beeld krijgen van en contact maken met leerlingen. Maar er is op het eind van het schooljaar 2017/2018 nog nauwelijks sprake van een daadwerkelijke innovatie van de werkpraktijk. Hierover straks meer.

Opbrengsten PLG 'Zie je mij?' – BC Broekhin

Voor de individuele docenten:

- Bewustwording van de reeds aanwezige eigen competenties/ daadwerkelijk competentier te worden op het gebied van 'sensibiliteit voor zin- en betekenisgeving om voortijdig gebrek aan zingeving bij jongeren te herkennen en hierop gericht te sturen'. Individueel leidend tot veranderingen van de praktijk.

Schoolbreed:

- Op schoolniveau is er sprake van bewustwording m.b.t. het functioneren van het huidige mentorschap. Waarom hebben de leerlingen daar geen zeggenschap in? Wat zijn hiervan de gevolgen voor het 'zien en horen' van de individuele leerling?
- Ook is men zich bewust geworden van het gebruik van 'Magister', nu vooral disciplinerend van aard. De leerling wordt niet *in zijn geheel* 'gezien en gehoord'. Ook ruimte voor 'waardering' en (eigen)waarde?
- Ook is er inzicht ontstaan in de samenhang tussen de enorme werkdruk en het 'zien en horen' van de leerling, de docenten onderling en de manier waarop de directie de docenten 'ziet en hoort'. Hier zijn zeker nog stappen in te zetten, ook v.w.b. de existentiële dimensie hiervan.
- Het gebruik van de 'verhaalcirkel' heeft de docenten kennis laten maken met een tool om de individuele leerling nog beter 'te zien en te horen' en vervolgens datgene te bieden wat hij/ zij nodig heeft om beter in z'n vel te zitten. Essentieel is daarbij het niet alleen 'zien en horen' van de 'feiten' die gekend worden rondom de betreffende leerling, maar vooral ook de 'betekenis' die deze feiten hebben voor hem/ haar.
- Bovengenoemde bewustwording heeft nog niet geleid tot veranderingen van de praktijk.

Voor ZiLLimburg:

- De PLG is dit jaar voor het eerst uitgerold bij een instelling. Hieraan hebben 3 leden van ZiLLimburg, o.l.v. Hogeschool Windesheim, deelgenomen. Zij kunnen het geleerde na dit jaar overdragen.
- Ontdekking van de volgende grenzen aan de PLG-methodiek bij een onderwijsinstelling:
 - Benadrukken van de *gezamenlijkheid* van het proces: geef de bijeenkomsten vorm *o.b.v. de inbreng/ vraag van de deelnemers*.
 - Richten op de daadwerkelijke verbetering van de praktijk d.m.v. concrete problematisering/ thematisering ervan.
 - Stem goed af op de deelnemers/ specifieke doelgroep.

- Deelname dient op vrijwillige (en betaalde) basis te zijn.
- De groep dient uit plm. 8-10 deelnemers te bestaan.
- Er zijn minimaal 7 bijeenkomsten van 2 uur nodig om te komen tot een daadwerkelijke innovatie van de praktijk.
- Evalueren d.m.v. diepte-interviews (en doorvragen) i.p.v. enquêtes.
- Borging:
 - Ervoor zorgen dat de docenten de praktijk *zelf* willen veranderen.
 - Het betrekken van 'maatjes' (collega's) bij de PLG: olievlekwerking.
 - 'Kartrekker' binnen de school zoeken.
 - Begeleiding op afstand door de mensen van ZiLLimburg.
 - Terugkomdagen voor deelnemers PLG.

Er is binnen de pilot 'Zie je mij?' dus zeker een zinvolle eerste stap gezet. Deze maakt echter deel uit van een proces dat gecontinueerd zal dienen te worden.

De deelnemende docenten hebben op individueel vlak aangegeven zich bewust te zijn geworden van de reeds aanwezige eigen competenties en het op sommige punten ook daadwerkelijk competentier te zijn geworden op het gebied van het 'zien en horen' van de leerling in zijn/ haar geheel.

Ook hebben zij aangegeven verrast te zijn door de opbrengsten van de 'verhaalcirkel'.

De school heeft daarom deze in het schooljaar 2018/2019 een plaats gegeven in de leerling-besprekingen van de onderwijsteams. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de resultaten van de leerlingen, maar is er vooral ook ruimte voor het bespreken van individuele leerlingen. Daarbij blijkt de eenvoud van de 'verhaalcirkel' juist de kracht ervan te zijn.

De 3 te zetten stappen zijn helder: (1) het verzamelen van de *feiten* rondom de leerling, (2) het ontdekken van de *betekenis* van deze feiten voor de betreffende leerling, (3) het ondernemen van *acties* die nodig zijn voor een beter begrip voor deze leerling, een beter contact met hem/ haar en om de zorg goed af te kunnen stemmen op wat voor deze leerling van betekenis is.

In de werkpraktijk blijkt het verzamelen van de feiten rondom de leerling voor de docenten bekend terrein te zijn, maar het ontdekken van de *betekenis* ervan voor de betreffende leerling, boort een nieuwe laag aan. Hiervoor blijkt niet elke docent even gevoelig te zijn. Het ontbreekt bij sommigen nog aan de competenties om een 'betekenisvol' gesprek te kunnen voeren. De 3^e stap is voor de school het grote winstpunt van de verhaalcirkel: vanuit stap 1, via stap 2, naar uiteindelijk de *zinvolle actie* bij stap 3. Deze duidelijk geïntegreerde *actie* heeft het rendement van de leerlingbespreking verhoogd.

De school bezint zich nog op de mogelijkheid om volgend schooljaar te kiezen voor competentiebevordering bij de docenten op het gebied van 'betekenisvolle gespreksvoering'. Wellicht bij de brugklasmentoren, aangezien zij de meeste tijd ter beschikking hebben voor contact met hun mentorleerlingen. Echter vraagt het grotere 'Gelijke Kansen'-project veel tijd en energie, terwijl ook daar vergelijkbare ontwikkelingen plaatsvinden. Zo wordt nu binnen de school ook daadwerkelijk overlegd over het gebruik van Magister: hoe kunnen we daarin ook ruimte creëren voor de vaardigheden

en de persoonlijkheid van de leerling? Ook over het mentoraat wordt nu gesproken: zo heeft het leerlingen-panel gevraagd naar de mogelijkheden om je eigen mentor te kunnen kiezen. Dat roept het gebruik van de verhaalcirkel dus óók op: in gesprek gaan met de leerling geeft ruimte voor eigen inbreng en vergroot het 'eigenaarschap' van de leerling. De verhaalcirkel maakt nu onderdeel uit van de toolbox van de docenten. Schooljaar 2019/2020 zal bezien worden voor welke competentiebevordering(en) tijd vrijgemaakt kan worden.

4.4 Begroting, financiering en realisatie december 2017 – oktober 2018

4.4.1 Begroting

Zie in bijlage 2 de projectbegroting voor 2018 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2020).

4.4.2 Financiering

Zie in bijlage 2 de projectbegroting voor 2018 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2020).

4.4.3 Realisatie

Na de zeer voorspoedige groei van project 'Zin in Leven' in het jaar 2017, heeft e.e.a. zich in 2018 meer gestabiliseerd.

Daarmee samenhangend zijn ook de begroting en de uitgaven in 2018: door de ervaringen in 2017 heeft de stuurgroep de begroting reëel in kunnen schatten en zijn de uitgaven geheel in lijn daarmee.

Enkele opmerkingen daarbij:

- Het in 2017 opgebouwde netwerk binnen de werkvelden (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs is geconsolideerd en uitgebreid. Ook dit jaar geldt echter dat een pilot pas van start kan gaan als er zwart-op-wit afspraken liggen met een instelling. De ervaring leert ons dat een mogelijke pilot ook op het laatste moment géén doorgang kan vinden. Actief contact leggen en overleg voeren, blijft dus van groot belang (het eerdergenoemde dragende fundament onder het project) voor nu en de komende projectjaren. Daarmee hangen uiteraard uren en kosten samen.
- De in 2017 gestarte jaarlijkse bijeenkomst voor de referentiegroep uit ons netwerk, zal ook de komende jaren plaats blijven vinden. Deze bijeenkomst zal jaarlijks op locatie van één van de deelnemende instellingen plaatsvinden. Dat vergroot niet alleen de onderlinge betrokkenheid, maar vermindert ook de organisatiekosten. In 2019 zal deze bijeenkomst op 19 september plaatsvinden, bij JongNederland in Melick.
- Het fondswervingstraject met Daniëlle van Drongelen i.s.m. fondswervingspartner 2Select, dat sinds oktober 2017 is ingezet, heeft vooralsnog beperkte additionele financiële middelen voor de projectjaren 2019 en 2020 opgeleverd. Hierover vindt momenteel overleg plaats.

- In 2018 is de Provincie Limburg gevraagd om de (beperkte) tekorten van 2017, die zijn doorgeschoven naar 2018, mede te dragen. ZiLLimburg heeft hierop een positieve reactie ontvangen.

Zie voor een overzicht van de uitgaven in 2018, bijlage 2 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2020). Zie voor de jaarrekening 2018 van 't PG CJ, bijlage 3 ('Jaarrekening 2018 't PG CJ')

5 Realisatie project 'Zin in Leven' dec. 2018 – dec. 2019:

5.1 Projectorganisatie

De bestuurssamenstelling van 't PG CJ is dit kalenderjaar ongewijzigd gebleven.

Ondertussen duurt ook de aanstelling van Petra Ritzen, lid van het samenwerkingsverband ZiLLimburg die middels een ZZP-constructie is aangesteld als projectcoördinator, voort.

In de werkgroep van ZiLLimburg hebben dit jaar 2 leden aangegeven helaas niet meer bij de vergaderingen aanwezig te kunnen zijn, i.v.m. hun drukke werkzaamheden als ZZP'er. Wel blijven zij op de achtergrond betrokken bij de ontwikkelingen van ons project. Ook ondersteunen zij ons daar waar mogelijk, m.n. het leggen van verbindingen met hun eigen netwerk. ZiLLimburg heeft daarop besloten 2 nieuwe werkgroepleden te zoeken die actiever deel kunnen nemen aan de vergaderingen. Dat zijn: Wilma Pelz, sociaal cultureel medewerker bij Burgerkracht Limburg en Hannie Hoefnagels, docent levensbeschouwing aan het Bernardinuscollege in Heerlen.

Evenals vorig kalenderjaar wordt ook in de periode dec. 2018 – dec. 2019 de jaarlijkse schriftelijke rapportage over ontwikkelingen, verloop en planning van het project 'Zin in Leven' uitgebreid met een jaarlijkse bijeenkomst voor al diegenen die deel uit zijn gaan maken van het opgebouwde netwerk. Doelen van deze bijeenkomst zijn ook nu weer de genoemde doelen in §3.1.

Door deelname aan de februari-inspiratiesessie voor het Actiecentrum Positieve Gezondheid, is het netwerk dit jaar flink gegroeid. Tijdens de netwerkbijeenkomst op 19 september 2019 groeide het aantal bezoekers t.o.v. vorig jaar met 32% naar 45 aanwezigen vanuit alle drie de werkvelden.

5.2 Doel project 'Zin in Leven'

Van het driedelige doel, zoals genoemd bij paragraaf 2.2, is in november 2016 fase 1 middels een verslag afgesloten.

Vervolgens is vanaf december 2016 een start gemaakt met fase 2 en in juni 2017 met fase 3, die nog t/m 2020 voort zal duren. Hierbij dient te worden opgemerkt dat in het kalenderjaar 2018-2019 steeds meer nadruk is komen te liggen op fase 3: het zoeken naar de contouren van een werkbare aanpak die ervoor zorgt dat mensen die met jongeren werken binnen de werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs, in hun werkpraktijk meer tijd en aandacht besteden aan vragen rond zin- en betekenisgeving dan nu het geval is.

5.3 Planning en (sub)doelstellingen project 'Zin in Leven'

5.3.1 Fase 1

Reeds in 2016 afgesloten.

5.3.2 Fase 2

De leden van ZiLimburg hebben in de periode dec. 2016 – dec. 2019 gesproken met contactpersonen vanuit de volgende instellingen:

(Vrijwillig) jeugdwerk:

- a) Jong Nederland, Limburg
- b) Gezamenlijke Kerken in Limburg (Katholieke kerk, PKN, Moslimorganisaties)
- c) PKN Nederland
- d) Pater Karel Kapel, Munstergeleen
- e) Scouting Limburg
- f) JOP (Jong Protestant) Nederland

Jeugdzorg:

- a) Headspace/ @EASE Nederland, Maastricht
- b) GGD, Limburg Noord
- c) GGD, Zuid Limburg
- d) SJSJ Het Keerpunt, Cadier en Keer
- e) Stichting Achter de Regenboog, Regio Zuid/ Noaberkids
- f) Landelijke Depressie Vereniging en Expertisecentrum Depressie (Pro Persona)
- g) Actiecentrum Positieve Gezondheid, Maastricht
- h) DoorS2open – Plinthos, Schinnen
- i) WHY, Heerlen
- j) 113 Zelfmoordpreventie, Nederland
- k) LEF-team, Maastricht
- l) In2YourPlace, Limburg
- m) Synthese, Noord- en Midden-Limburg
- n) Mondriaan-Preventie, Heerlen
- o) Youth Mental Health First Aid, Heerlen

Onderwijs:

- a) BC Broekhin Roermond
- b) Dendron College, Horst
- c) Sophianum, Gulpen
- d) Broekland College, Hoensbroek
- e) Raayland College, Venray
- f) Blariacumcollege, Venlo
- g) Bernardinuscollege, Heerlen
- h) De Wijnberg, Noord- en Midden-Limburg
- i) Samen Sterk zonder Stigma, Nederland
- j) Happylessen, Trimbos-instituut Nederland

Combinatie van (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs:

- a) Burgerkracht Limburg, Sittard
- b) CARE-FREE, Limburg
- c) COC, Maastricht
- d) MagaZijn, België

5.3.2.1 (Vrijwillig) jeugdwerk

Bij de instellingen onder a) t/m c) zijn de gesprekken een voortzetting van de reeds eerder gestarte contacten. Zie voor het verloop van de pilot bij JongNL Limburg, §5.3.3.1

Dit jaar heeft de PKN/ JOP, via 'Holymoly', zingevende tools (breed gezien en ingevuld) met ons gedeeld, om aanwezig te zijn op (jongeren)bijeenkomsten. Tijdens de jaarlijkse netwerkbijeenkomst voor onze referentiegroep vanuit het netwerk van ZiLimburg, hebben we deze kunnen presenteren aan de deelnemers.

Bij de Pater Karel Kapel in Munstergeleen wordt de pilot voortgezet. Er wordt daarbij gekozen voor een verbreding van het draagvlak: er worden niet alleen vrijwilligers van de kapel getraind in het voeren van zingevende gesprekken met de jongeren die (al dan niet via hun school) de kapel en de ontmoetingstuin bezoeken, maar mogelijk ook vrijwilligers vanuit de Basiliek O.L. Vrouw v/h H. Hart en de Gemmakapel in Sittard en de Sint Amelbergabasiliek in Susteren.

Bij de samenwerking met *Scouting Limburg* is binnen ons project in 2018 voor de volgende, mogelijke, verbindingen gekozen:

1. Binnen de 8 activiteitsgebieden van Scouting Limburg zijn m.n. de gebieden 'identiteit', 'samenleving' en 'expressie' moeilijk in te vullen voor de leiding. Deze lenen zich bij uitstek voor een mogelijke pilot.
2. Tijdens de kamptraining voor de leiding (=1 voorbereidende dag en 1 weekend aan de slag) kunnen m.n. de aspecten 'zingeving' en het 'moment van aandacht' (wat vroeger de 'mis' was) aandachtsgebieden zijn voor een pilot 'Zin in Leven'.

Er is vooralsnog, bij onderdeel 1, gekozen voor een introductie van ons project bij Explorer Safari, met leiding van jongeren tussen 14 en 16 jaar. We hebben ze kennis laten maken met zin- en betekenisgevende activiteiten binnen het activiteitsgebied 'identiteit', waarbij de deelnemers ervaren hoe ze op een 'diepere laag' kunnen komen. Men ziet daarbij dat 'identiteit' (onbewust) eigenlijk al veel méér een plek krijgt dan aanvankelijk gedacht werd. De leiding is van 'onbewust bekwaam' nu iets meer 'bewust bekwaam' geworden. Daardoor kun je e.e.a. ook bewuster in gaan zetten. Dat is voor de meesten wel een eye-opener! Tegelijkertijd roept het ook vragen op: hebben we daar tijd voor in het normale programma? Wat roep ik op? Word ik daarbij niet overvraagd? Met Patrick Heunen zal worden

teruggekeken op deze introductie en zal in overleg met Scouting Limburg gekeken worden naar de invulling van een mogelijke pilot.

5.3.2.2 Jeugdzorg

Bij de instellingen onder a) t/m f) zijn de gesprekken een voortzetting van de reeds eerder gestarte contacten.

Via de *GGD Zuid-Limburg* zijn we in 2018 in gesprek geraakt met Bert Hesdahl van het Actiecentrum Positieve Gezondheid van de Provincie Limburg. Vervolgens hebben we in februari 2019 een inspiratiesessie verzorgd. Deze is door ruim 100 mensen, m.n. uit de jeugdzorg, bezocht. Een uitstekende manier om in contact te komen met de verschillende instellingen vanuit het werkveld!

We hebben vervolgens met vele verschillende partijen om de tafel gezeten, waaronder ook een nieuwe pilotinstelling vanuit jeugdzorg: *In2YourPlace*. Eind 2019 wilden we met hun jongeren kijken naar mogelijkheden om zin- en betekenisgeving een (nadrukkelijker) plek te geven in hun contacten met jongeren. Dat bleek iets te vroeg en in overleg is dit moment naar begin 2020 verschoven. Hiermee kunnen we vormgeven aan een 3e pilot, binnen het derde werkveld: jeugdzorg. Een volgende nieuwe stap die we daarbij zullen zetten, is de samenwerking rechtstreeks met de jongeren zélf. Al met al een prachtige aanvulling op de voorgaande pilots binnen onderwijs en (vrijwillig) jeugdwerk.

De plannen met *DoorS2open bij Plinthos in Schinnen*, zijn in 2019 concreter geworden: er is daarbij samenwerking mogelijk met De Wijnberg (SO en VSO onderwijsexpertise voor kinderen met een ernstig disharmonisch ontwikkelingsprofiel.) In §5.3.2.3 'Onderwijs' leest u meer over de ontwikkelingen hierbij.

5.3.2.3 Onderwijs

Overleg over een mogelijke pilot 'Zin in Leven' bij *Sophianum in Gulpen*, *Broekland College in Hoensbroek*, *Raayland College in Venray*, *Blariacumcollege in Venlo* en *Bernardinuscollege in Heerlen* heeft helaas nog geen concrete afspraken opgeleverd.

We constateren hierbij dat scholen zéér druk zijn met de bestaande taken en dat zij nauwelijks ruimte zien voor nieuwe projecten. We hebben ons in de loop van 2019 daarom ook gericht op aansluiting bij projecten van instellingen die reeds ingang hebben gevonden bij de verschillende scholen.

Zo is er overlegd met Samen Sterk zonder Stigma en Mondriaan-Preventie/ Happyles van het Trimbos-instituut. Beide aanbieders verzorgen al lesprojecten op diverse scholen in Limburg en in Nederland, maar missen een stuk zin- en betekenisgeving in hun aanbod. Met beide instellingen zijn we in overleg over hoe we elkaars aanbod kunnen versterken.

Daarnaast hebben we ons ook bezonnen op onze eigen benadering van de scholen. Hannie Hoefnagels kan ons goed informeren over de (on)mogelijkheden vanuit het gezichtspunt van de scholen in dezen. Er is behoefte aan een zo concreet mogelijk aanbod, waarbij het volgende duidelijk dient te zijn voor de school:

- Het aantal bijeenkomsten
- Het doel van de bijeenkomsten
- De inhoud van de bijeenkomsten

- De kosten
- De benodigde tijdsinvestering
- Datgene wat het de school uiteindelijk oplevert

We hebben daarom besloten om ‘pakketten’ aan te gaan bieden. Niet alleen voor de scholen, maar ook voor de overige werkvelden: jeugdwerk en jeugdzorg. Het vraagt daarbij wel de nodige afstemming om, in combinatie hiermee, aan te sluiten bij de aard van ‘zin- en betekenisgeving’ zoals wij deze ten diepste herkennen (zie §5.3.3.3).

De plannen met *Doors2open bij Plinthos in Schinnen*, zijn in 2019 concreter geworden: er is daarbij samenwerking mogelijk met De Wijnberg (SO en VSO onderwijsexpertise voor kinderen met een ernstig disharmonisch ontwikkelingsprofiel.) Bij Doors2Open zal De Wijnberg een nevenvestiging openen. Het gaat hierbij om ‘natuurlijk leren’ dat niet in een schoolklas plaats hoeft te vinden. Daarbij geeft de jongere zélf aan wat te willen. Vele jongeren bij Doors2School hebben al heel veel scholen verlaten, waarbij steeds werd benadrukt wat ze níet konden. Hier wordt gekeken naar wat ze wél kunnen. Doors2School ondersteunt daarbij. Samen met ‘Zin in Leven’ kunnen we op zoek gaan naar mogelijkheden om ook zin- en betekenisgeving een plek te geven binnen het onderwijsaanbod. De docent die bij Doors2School aan de slag zou gaan, heeft De Wijnberg echter verlaten, waardoor er eerst een nieuwe docent moet worden gevonden. Vervolgens zullen we met elkaar om de tafel gaan zitten om een gezamenlijke pilot te bespreken.

5.3.2.4 Combinatie van (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs:

Doordat Wilma Pelz van *Burgerkracht Limburg*, in 2019 lid is geworden van ZiLLimburg, biedt dit ons de mogelijkheid tot samenwerking met al hun partners in Limburg. Een prachtige uitbreiding van ons netwerk. Zo zijn we via haar in gesprek gekomen met Naomy Rojnik van CARE-FREE. Zij heeft een APP ontwikkeld over kindermishandeling voor jongeren in de leeftijd van 10-18 jaar en ouder. Deze wil ze graag (o.a.) bij het onderwijs onder de aandacht brengen, opdat zo veel mogelijk jongeren er kennis van nemen en er mogelijk door geholpen worden. Docenten gaven aan niet te weten hoe deze thematiek aan de orde te kunnen stellen bij hun leerlingen. Daarom wordt er een spel ontwikkeld. Project ‘Zin in Leven’ ziet goede mogelijkheden om een rol te spelen in de ontwikkeling hiervan. We kunnen helpen bij de formulering van de juiste zinvragen bij het spel en bij scholing op het gebied van de zin- en betekenisgevende gespreksvoering die daarop kan volgen tussen docent en leerlingen. Eind 2019 zeggen beide partijen toe, samen te gaan werken in dezen en wordt overlegd over de contouren van een gezamenlijke pilot.

In 2019 zijn gesprekken gevoerd met Tamara van Bogaert van het *COC Maastricht*. Met haar zijn de verschillende mogelijkheden tot samenwerken besproken. Deze variëren van de mogelijkheid tot het toerusten van hun jongeren om ook zin- en betekenisgevend te communiceren met elkaar, tot het toerusten van de medewerkers die i.h.k.v. ‘De Veilige School’ het gesprek met jongeren op scholen aangaan. In overleg met elkaar, zal worden gezien welke concrete stappen gezet kunnen worden.

Tijdens de netwerkbijeenkomst van ZiLLimburg, op 19 september 2019, hield *Johan van der Vloet*, psycholoog, theoloog en hoofdredacteur van *MagaZijn* een lezing over het belang van zingeving. Hij heeft via zijn digitaal magazine en community met nieuws, verdieping en

verhalen over zin, vanuit België, contacten over de hele wereld. MagaZijn “nodigt uit om te zoeken naar veerkracht en spirit, maar ook naar troost en solidariteit, naar ondergrond en ankerpunten. Zodat de toekomst geen kwestie van overleven is, maar van leven met toekomst.” Met Johan van der Vloet gaan we in 2020 bezien hoe we onze samenwerking, mogelijk binnen één of meerdere van de werkvelden, vorm kunnen geven.

5.3.3 Fase 3

5.3.3.1 (Vrijwillig) jeugdwerk: PLG ‘Lekker in je vel dan kom je er wel’ – JongNL. Bij Jong Nederland-Limburg is eind 2018 de pilot ‘Lekker in je vel? Dan kom je er wel!’ concreet van start gegaan met de leden van het provinciaal bureau in Melick. Hierbij wordt de preventieve werking van de pilot benadrukt. Door de jongeren (meer) uit te nodigen om hun emoties en gedachten met elkaar te delen, leer je elkaar (nog) beter kennen als persoon. Mogelijke gevoelens van eenzaamheid en depressie kunnen hierdoor eerder op het spoor gekomen worden. De sterke onderlinge band, die het jeugdwerk bij JongNederland zo kenmerkt, kan deze ook tot op zekere hoogte opvangen. Een zeer waardevol element binnen het jeugdwerk!

Om bovengenoemde concreet een plek te geven in het contact met de kinderen ontwikkelen we met elkaar de volgende handvatten:

1. Een toolbox met spellen: de bestaande spellen van JongNL worden met de ‘zin- en betekenisgevende bril bekeken en krijgen vervolgens een ‘verdiepende laag’.
2. Een serie verhalen v.v. levensbeschouwelijke vragen, voor alle leeftijdsgroepen.

Om te voorkomen dat we geen holle ‘maniertjes’ aanleren, krijgt ook de bewustwording van de zin- en betekenisgevende laag in het leven een plaats.

Dat doen we door aandacht te geven aan:

- Kennis: van de zin- en betekenisgevende dimensie in ons eigen leven en in de wereld om ons heen. Hoe kenmerkt deze dimensie zich?
- Vaardigheden: aan de slag gaan met de ontwikkelde handvatten en ermee leren ‘spelen’. Daarbij éérs zelf ervaringen opdoen, deze delen met de collega’s binnen en rond de pilot en daarna delen met de jongeren. Al ‘spelend’ passen we de handvatten aan aan de concrete werkpraktijk.
- Houdingen: hoe leven we de jongeren de verschillende aspecten van zin- en betekenisgeving in ons leven voor? Dat kan alleen maar als we dit zelf ook een plaats geven in ons éigen leven. Dit kost tijd en aandacht en is veel meer dan een ‘maniertje’! Van een ‘quick fix’ kan geen sprake zijn.
De leiding van JongNL zal dit de jongeren uiteraard ook voorleven op een JongNL-manier: via spel, creativiteit en natuurbeleving.
- Verbinding: ons project streeft uiteindelijk gemeenschapsvorming en verduurzaming van het sociale weefsel na. We willen daarom inzetten op de volle breedte van de instelling (en daarbuiten): word ik sterker als mens, dan worden ook de kinderen in mijn omgeving sterker. We maken samen deel uit van één verhaal.

JongNL streeft er uiteindelijk naar om de opbrengsten van de pilot een plaats te geven binnen het eigen, bestaande cursusaanbod. Daarmee krijgen alle medewerkers/ leiding de mogelijkheid om deze op hun beurt over te dragen op de jongeren.

5.3.3.2 Onderwijs: PLG 'Zie je mij?' - BC Broekhin

In §3.3.2.3, §3.3.3, §4.3.2.3 en §4.3.3 is reeds beschreven hoe op *BC Broekhin in Roermond* al vanaf 2017 een start is gemaakt met de PLG-bijeenkomsten 'Zie je mij?' Ook zijn hier de opbrengsten voor de school, de individuele docenten en voor ZiLLimburg beschreven.

Er was eind 2018 binnen de pilot 'Zie je mij?' dus zeker een zinvolle eerste stap gezet. Deze maakte echter deel uit van een proces dat gecontinueerd diende te worden. Dat is in 2019 ook gebeurd.

De deelnemende docenten hadden aangegeven verrast te zijn door de opbrengsten van de 'verhaalcirkel'. De school heeft daarom deze in het schooljaar 2018/2019 een plaats gegeven in de leerling- besprekingen van de onderwijsteams. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de resultaten van de leerlingen, maar is er vooral ook ruimte voor het bespreken van individuele leerlingen.

De school had geen ruimte meer om de betrokken docenten vrij te roosteren voor het gezamenlijk aan de slag gaan met de verhaalcirkel en deze, indien nodig, aan te passen aan de concrete werkpraktijk. Wij hadden daarom een handleiding geschreven met 'het gebruik van de verhaalcirkel' en 'het ontstaan van de verhaalcirkel'. Deze werd verspreid onder alle docenten van de school om, indien nodig, schoolbreed ingezet te kunnen worden bij de leerlingbesprekingen van de onderwijsteams. Dat is ook gebeurd.

In het evaluerend gesprek met de school gaf men aan dat de ervaringen hiermee, overwegend positief waren. Daarbij bleek de eenvoud van de 'verhaalcirkel' juist de kracht ervan te zijn. De 3 te zetten stappen waren helder:

- (1) het verzamelen van de *feiten* rondom de leerling,
- (2) het ontdekken van de *betekenis* van deze feiten voor de betreffende leerling,
- (3) het ondernemen van *acties* die nodig zijn voor een beter begrip voor deze leerling, een beter contact met hem/ haar en om de zorg goed af te kunnen stemmen op wat voor deze leerling van betekenis is.

In de werkpraktijk bleek het verzamelen van de feiten rondom de leerling voor de docenten bekend terrein te zijn, maar het ontdekken van de *betekenis* ervan voor de betreffende leerling, boorde een nieuwe laag aan. Hiervoor bleek niet elke docent even gevoelig te zijn. Het ontbrak bij sommigen nog aan de competenties om een 'betekenisvol' gesprek te kunnen voeren.

De 3^e stap was voor de school het grote winstpunt van de verhaalcirkel: vanuit stap 1, via stap 2, naar uiteindelijk de *zinvolle actie* bij stap 3. Deze duidelijk geïntegreerde *actie* heeft het rendement van de leerlingbespreking verhoogd.

Hiermee kwam ook een belangrijke tip voor onze bijeenkomsten 'Zie je mij?' aan het licht: docenten zijn doeners! Ga tijdens de bijeenkomsten dus eerst 'doen' en daarna pas 'denken'. Wij hadden dit juist andersom aangepakt.

De school bezint zich momenteel nog op de mogelijkheid om volgend schooljaar te kiezen voor competentiebevordering bij de docenten op het gebied van 'betekenisvolle gespreksvoering'. Wellicht bij de brugklasmentoren, aangezien zij de meeste tijd ter beschikking hebben voor contact met hun mentorleerlingen. Echter vraagt het grotere 'Gelijke Kansen'-project veel tijd en energie, terwijl ook daar vergelijkbare ontwikkelingen plaatsvinden. Zo wordt nu binnen de school ook daadwerkelijk overlegd over het gebruik van Magister: hoe kunnen we daarin ook ruimte creëren voor de vaardigheden en de persoonlijkheid van de leerling? Ook over het mentoraat wordt nu gesproken: zo heeft het leerlingen-panel gevraagd naar de mogelijkheden om je eigen mentor te kunnen kiezen. Dat roept het gebruik van de verhaalcirkel dus óók op: in gesprek gaan met de leerling geeft ruimte voor eigen inbreng en vergroot het 'eigenaarschap' van de leerling.

De verhaalcirkel maakt nu dus onderdeel uit van de toolbox van de docenten. Schooljaar 2019/2020 zal bezien worden voor welke competentiebevordering(en) tijd vrijgemaakt kan worden.

5.3.3.3 De voorlopige contouren van een 'sensibiliseringstraining' voor het meer gevoelig worden voor zin- en betekenisgevende communicatie

In de loop van 2019 hebben we ons steeds nadrukkelijker gericht op fase 3 van ons project: de ontwikkeling van een werkbare, overdraagbare aanpak die ervoor zorgt dat mensen die met jongeren werken binnen de werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs, in hun werkpraktijk meer tijd en aandacht besteden aan vragen rond zin- en betekenisgeving dan nu het geval is.

Daarbij kwam steeds nadrukkelijker de vraag naar de contouren van onze 'sensibiliserings-methodiek' naar boven. Deze zijn, voorlopig, als volgt geformuleerd:

Er ligt bij de methodische ondersteuning van project 'Zin in Leven' geen kant-en-klare methode op de plank. We kijken middels een professionele leergemeenschap sámen met de betrokken instelling naar datgene wat er al is en wat nog nodig is op het gebied van:

- *Kennis*: van de zin- en betekenisgevende dimensie in ons eigen leven en in de wereld om ons heen. Hoe kenmerkt deze dimensie zich?
- *Vaardigheden*: aan de slag gaan met de ontwikkelde handvatten en ermee leren 'spelen'. Daarbij éérst zelf ervaringen opdoen, deze delen met de collega's binnen en rond de pilot en daarna delen met de jongeren. Al 'spelend' passen we de handvatten aan aan de concrete werkpraktijk.
- *Houdingen*: hoe leven we de jongeren de verschillende aspecten van zin- en betekenisgeving in ons leven voor? Welke levenshoudingen horen daarbij? Dat kan alleen maar als we dit zelf ook een plaats geven in ons éigen leven. Dit kost tijd en aandacht; van een 'quick fix' kan geen sprake zijn.
- *Verbinding*: ons project streeft uiteindelijk gemeenschapsvorming en verduurzaming van het sociale weefsel na. We willen daarom inzetten op de volle breedte van de instelling (en daarbuiten): word ik sterker als mens, dan worden ook de kinderen in mijn omgeving sterker. We maken samen deel uit van één verhaal.

Zin- en betekenisgeving kent daarbij 4 aspecten:

1. Van waarde

Zo vragen we bij zingeving naar datgene wat ons leven wérkelijk zin geeft, wat écht belangrijk is. Waar sta ik 's morgens voor op? Waar doe ik het allemaal voor? Juist in open dialoog met elkaar kan dit zichtbaar worden en je leven een doel en fundament geven. Het vraagt soms moed om hier jezelf te durven zijn. Daar kan de ander ons de hand reiken, om vanuit deze waarden ook daadwerkelijk te durven leven. Tegelijkertijd is 'alles van waarde weerloos' en kan het verlies van dat wat er écht toe doet, mensen tegelijkertijd ook kwetsbaar maken.

2. Geen snelle oplossing

Daarnaast gaan zinvragen vaak over zaken die geen 'snelle oplossing' kennen. Zaken die intense gevoelens op kunnen roepen en steeds weer terugkomen in het leven. Dit dan tóch aan te gaan en het ermee proberen uit te houden, is niet vanzelfsprekend in onze snelle samenleving. Dat vraagt om een houding van aandacht, ook voor elkaar. Aandacht, zonder vooroordelen, die weet te verbinden. Een open, respectvolle en gelijkwaardige dialoog die vanuit echt gemeende interesse het verhaal met de ander kan delen. Waarin we mogen zijn wie we zijn. Waar ook ruimte is voor aanvaarding van de pijn die er soms doodeenvoudig is.

3. Dubbeldenken

Ook gaan zinvragen vaak gepaard met tegenstrijdige gevoelens en behoeften. Zo kun je dicht bij iemand willen zijn en tegelijkertijd weg willen vluchten. Dit 'dubbeldenken' kan verwarrend zijn en leiden tot de verdrinking van het minder gewenste deel van je eigen verhaal. Dat vraagt om ruimte en een zoektocht in onze belevingswereld die wellicht veel rijker is dan we aanvankelijk dachten! Als we, in dialoog met onszelf en de ander, onze vanzelfsprekendheden durven loslaten en meerdere waarheden durven omarmen, kan dit het verhaal van ons leven verrassend verruimen. Kunnen we vanuit het nu, verrassend nieuw omzien en met open vizier vooruit kijken. Samen zoekend naar verbinding, met jezelf en de ander.

4. Geen woorden voor

Tenslotte gaan zinvragen over datgene waar we geen woorden voor hebben. Sommige dingen zijn niet te bevatten met onze ratio. Hoe kunnen we deze mysterieuze ervaringen voorbij de feiten onder de loep nemen? Dat vraagt moed, openheid, creativiteit en verbeeldingskracht. Verhalen, en daarbij ook de 'grote verhalen', rituelen en metaforen bieden hier houvast. Deze kunnen nieuwe perspectieven openen, om op nieuwe manieren naar jezelf, de (a)(A)nder en de wereld om je heen te kijken. De situatie wordt daarmee niet opgelost, maar komt in een ander, mogelijk meer zingevend licht te staan.

Juist door deze aard van 'zin- en betekenisgeving' (waarbij we ons o.a. hebben laten inspireren door de psychologen Marjoleine Vosselman en Kick van Hout) kan men dus eigenlijk niet anders concluderen, dan dat er van een 'methodiek' niet gesproken kan worden. Een heldere en meetbare aanpak met 'afvinklijsten' gaat ten diepste in tégen de aard ervan.

We hebben er daarom voor gekozen om vanaf nu niet meer over een 'methodiek', maar over 'methodische ondersteuning' te spreken. Deze vindt plaats in de concrete werkpraktijk van onderwijs, jeugdwerk en jeugdzorg. Daar gaan wij met juist díe aspecten van zin- en

betekenisgeving aan de slag waarbij de betrokkenen om handvatten vragen. Dit doen wij door sámen met de betrokken instelling, door middel van een professionele leergemeenschap naar datgene op zoek te gaan wat er al is en wat er nog nodig is op het gebied van kennis, vaardigheden, houdingen en verbinding.

5.3.3.4 Bouwstenen 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving'

De ervaringen uit de vorige paragraaf zijn opgenomen in onderstaand, jaarlijks aan te passen, schema met daarin de bouwstenen van de te ontwikkelen 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving'.

Enkele opmerkingen daarbij:

- Het schema wordt op 2 pagina's afgebeeld, maar vormt één geheel.
- Het gehele schema bestaat uit de diverse 'bouwstenen' van de 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving':
Roze: de bouwstenen die de kern vormen van de methodische ondersteuning (voor alle instellingen, binnen alle werkvelden).

Oranje: de bouwstenen die specifiek gebruikt worden binnen het werkveld onderwijs.

Groen: de bouwstenen die specifiek gebruikt worden binnen het werkveld jeugdwerk.

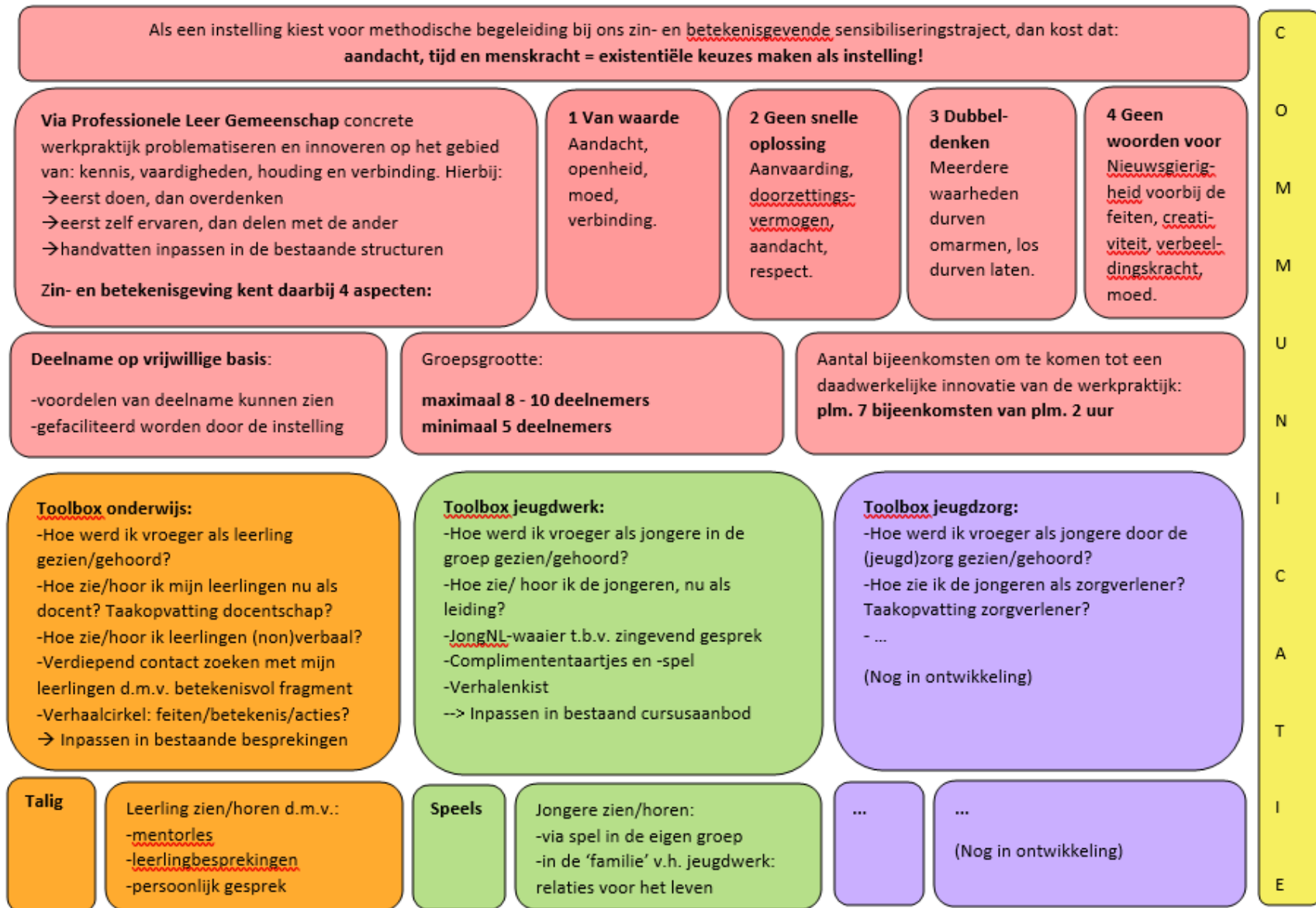
Paars: de bouwstenen die specifiek gebruikt worden binnen het werkveld jeugdzorg.

Geel: de communicatie-bouwsteen (die steeds verbonden is met alle bouwstenen van de methodische ondersteuning).

Blauw: onderaan, als fundamentele bouwsteen onder de methodische ondersteuning, de jaarlijkse bijeenkomst met de mensen en instellingen uit ons netwerk. Samen met elkaar geven we de methodische ondersteuning vorm en een plaats binnen onze werkpraktijk met de jongeren.

- *De kern van de 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving'* zien we in de 1^e t/m de 7^e rij bouwstenen. Hiertussen bevinden zich op de 4^e en 5^e rij ook 2 oranje, 2 groene en 2 paarse bouwstenen: dit zijn kern-bouwstenen van de methodische ondersteuning binnen die specifieke werkvelden (zie hierboven).
- Het schema van deze 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving' is nooit statisch maar steeds in ontwikkeling!

De ervaringen uit de vorige paragraaf zijn opgenomen in onderstaand, jaarlijks aan te passen, schema met daarin de bouwstenen van de te ontwikkelen 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving'.

Evaluatie: op basis van diepte-interviews

Borging:

- wil van deelnemers om de werkwijze zelf blijvend te veranderen is van groot belang
- olievlekwerking
- koppeling aan bestaande structuren
- kartrekker binnen instelling
- begeleiding ZILLimburg: met zin- en betekenisgevende bril blijven kijken, z+b-vragen blijven stellen en z+b-acties blijven ondernemen

Netwerk onderwijs:

Hogeschool Windesheim-Zwolle, BC Broekhin-Roermond, BC Broekhin Jenaplan-Swalmen, Loek Schoenmakers-Onderwijsvernieuwer, Dendron College-Horst, Raayland College-Venray, Sophianum-Gulpen, Broekland College-Hoensbroek, Synergieschool-Roermond, Childpress.org, B.S.O. De Boomhut-Maastricht, Zingeving-Landgraaf, HUIS 93-Maastricht, Stillstaan-Onderwijskundige projecten van betekenis-Sittard, Blaria-cumcollege Venlo, COC-Maastricht, De Wijnberg-Limburg, Trimbos-Instituut, Samen Sterk zonder Stigma, Bernardinuscollege-Heerlen.

Netwerk jeugdwerk:

JongNederland-Limburg, PKN-Nederland, JOP, Holy Moly, Scouting Limburg, Pater Karel Kapel-Munstergeleen, Gezamenlijke Kerken in Limburg, Stichting 't Groenewold-Venlo, Janusz Korczak Stichting Zuid-Limburg, Dienst Kerk en Samenleving-Roermond.

Netwerk jeugdzorg:

Institute for Positive Health, @ease-Maastricht/Amsterdam, NoaberschapPunt/Noaberkids-Roggel, Stichting Achter de Regenboog Regio-Zuid, GGD Limburg-Noord, GGD-Zuid Limburg, Talenteer Jezelf-Breda, Naomi Rojnik-App 'CARE-FREE', MET Geestelijke Gezondheidszorg-Roermond, Streetwise-Koraalgroep, SJSJ Het Keerpunt-Cadier en Keer, Stichting CliC-Sittard, Actiecentrum Positieve Gezondheid-Maastricht, Pro Persona, WHY-Heerlen, 113, LEFteam-Maastricht, Synthese, Mondriaan-Heerlen, YMHFA-Heerlen, DoorS2open/Plinthos-Schinnen, In2YourPlace-Limburg, Burgerkracht Limburg.

Jaarlijkse bijeenkomst referentiegroep netwerk:

- informereren over de ontwikkelingen van project 'Zin in Leven'
- referentiegroep vragen om feed-back en bijsturing/ meenemen in de groei van project 'Zin in Leven'
- instellingen vanuit referentiegroep motiveren om deel te nemen aan pilot binnen project 'Zin in Leven'
- mogelijkheden bieden contacten te leggen/ onderlinge kruisbestuiving

C
O
M
M
U
N
I
C
A
T
I
E

5.4 Begroting, financiering en realisatie december 2018 – oktober 2019

5.4.1 Begroting

Zie in bijlage 2 de projectbegroting voor 2019 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2020).

5.4.2 Financiering

Zie in bijlage 2 de projectbegroting voor 2019 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2020).

5.4.3 Realisatie

Na de zeer voorspoedige groei van project 'Zin in Leven' in het jaar 2017, heeft e.e.a. zich in 2018 en 2019 meer gestabiliseerd.

Daarmee samenhangend zijn ook de begroting en de uitgaven in 2019: door de ervaringen in de voorgaande jaren heeft de stuurgroep de begroting reëel in kunnen schatten en zijn de uitgaven geheel in lijn daarmee.

Enkele opmerkingen daarbij:

- Het in 2017 en 2018 opgebouwde netwerk binnen de werkvelden (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs is geconsolideerd en uitgebreid. De Inspiratiesessie die we daarbij voor het Actiecentrum Positieve Gezondheid mochten verzorgen, heeft daarbij voor een flinke impuls in de contacten en kennismakingsgesprekken gezorgd. Ook nu geldt echter nog steeds dat een pilot pas van start kan gaan als er zwart-op-wit afspraken liggen met een instelling. De ervaring leert ons dat een mogelijke pilot ook op het laatste moment géén doorgang kan vinden. Actief contact leggen en overleg voeren, blijft dus van groot belang (het eerdergenoemde dragende fundament onder het project) voor nu en de komende projectjaren. Daarmee hangen uiteraard uren en kosten samen.
- De in 2017 en 2018 georganiseerde bijeenkomst voor de referentiegroep uit ons netwerk, zal ook de komende jaren plaats blijven vinden. Deze bijeenkomst zal jaarlijks op locatie van één van de deelnemende instellingen plaatsvinden. Dat vergroot niet alleen de onderlinge betrokkenheid, maar vermindert ook de organisatiekosten. In 2019 heeft deze bijeenkomst op 19 september plaatsgevonden, bij JongNederland in Melick.
- Het fondswervingstraject met Daniëlle van Drongelen i.s.m. fondswervingspartner 2Select, dat sinds oktober 2017 is ingezet, heeft zodanig beperkte additionele financiële middelen voor de projectjaren 2019 en 2020 opgeleverd, dat de samenwerking op dit vlak in 2019 is beëindigd. Er is voor gekozen om in te zetten op persoonlijke gesprekken met de verschillende, mogelijke financiële ondersteuners. Allereerst bij de verschillende provincies: Limburg en Brabant. Daarnaast ook bij de verschillende fondsen.

De bestuursleden van 't PGCJ, Piet Linders en Hub Vossen, kennen veel mensen in deze wereld persoonlijk en zijn ervan overtuigd dat een één op één gesprek veel kan helpen bij de beeldvorming over ons project. Daarbij werkt een bezoek van ZiLLimburgleden beter dan een bezoek door een fondswerver.

- De tegenvallende resultaten van bovengenoemd fondswervingstraject hebben er in 2019 voor gezorgd dat we heel voorzichtig om moesten gaan met de beschikbare gelden. Voor 2020 hebben we absoluut additionele financiële middelen nodig.
- In oktober 2019 is de Provincie Limburg gevraagd om de steun die door hen in 2017 en 2018 aan project 'Zin in Leven' is verleend, ook in 2019 en 2020 voort te zetten.
- In oktober 2019 is ook de Provincie Brabant gevraagd om steun voor project 'Zin in Leven' bij nieuwe instellingen binnen deze provincie.

Zie voor een overzicht van de uitgaven in 2019, bijlage 2 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2021).

6 Realisatie project 'Zin in Leven' dec. 2019 – dec. 2020:

6.1 Projectorganisatie

De bestuurssamenstelling van 't PGCJ is dit kalenderjaar ongewijzigd gebleven, evenals de samenstelling van de werkgroep van ZiLLimburg.

Ondertussen duurt ook de aanstelling van Petra Ritzen, lid van het samenwerkingsverband ZiLLimburg die middels een ZP-contract is aangesteld als projectcoördinator, voort.

Evenals vorig kalenderjaar verschijnt ook nu een voortgangsrapportage over de periode dec. 2019 – dec. 2020 met daarin een rapportage over ontwikkelingen, verloop en planning van het project 'Zin in Leven'.

I.t.t. voorgaande jaren is, vanwege de coronapandemie in 2020, de jaarlijkse bijeenkomst voor al diegenen die deel uit zijn gaan maken van het opgebouwde netwerk, helaas vervallen. In plaats daarvan zullen we begin 2021 ons netwerk digitaal op de hoogte houden van de ontwikkelingen. Daarbij wijzen we ze ook op ons afsluitende congres in de loop van 2021.

6.2 Doel project 'Zin in Leven'

Van het drieledige doel, zoals genoemd bij paragraaf 2.2, is in november 2016 fase 1 middels een verslag afgesloten.

Vervolgens is vanaf december 2016 een start gemaakt met fase 2 en in juni 2017 met fase 3, die nog t/m 2021 voort zal duren. Hierbij ligt de nadruk op het zoeken naar de contouren van een werkbare aanpak die ervoor zorgt dat mensen die met jongeren werken binnen de werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs, in hun werkpraktijk meer tijd en aandacht besteden aan vragen rond zin- en betekenisgeving dan nu het geval is.

6.3 Planning en (sub)doelstellingen project 'Zin in Leven'

6.3.1 Fase 1

Reeds in 2016 afgesloten.

6.3.2 Fase 2

De leden van ZiLimburg hebben in de periode dec. 2016 – dec. 2020 gesproken met contactpersonen vanuit de volgende instellingen:

(Vrijwillig) jeugdwerk:

- a) Jong Nederland, Limburg
- b) Gezamenlijke Kerken in Limburg (Katholieke kerk, PKN, Moslimorganisaties)
- c) PKN Nederland
- d) PAKKA!-Jongerenproject Pater Karel Kapel, Munstergeleen
- e) Scouting Limburg
- f) JOP (Jong Protestant) Nederland

Jeugdzorg:

- a) Headspace/ @EASE Nederland, Maastricht
- b) GGD, Limburg Noord
- c) GGD, Zuid Limburg
- d) SJSJ Het Keerpunt, Cadier en Keer
- e) Stichting Achter de Regenboog, Regio Zuid/ Noaberkids
- f) Landelijke Depressie Vereniging en Expertisecentrum Depressie (Pro Persona)
- g) Actiecentrum Positieve Gezondheid, Maastricht
- h) DoorS2open – Plinthos, Schinnen
- i) WHY, Heerlen
- j) 113 Zelfmoordpreventie, Nederland
- k) LEF-team, Maastricht
- l) In2YourPlace, Limburg
- m) Synthese, Noord- en Midden-Limburg
- n) Mondriaan-Preventie, Heerlen
- o) Youth Mental Health First Aid, Heerlen

Onderwijs:

- a) BC Broekhin Roermond
- b) Dendron College, Horst
- c) Sophianum, Gulpen
- d) Broekland College, Hoensbroek
- e) Raayland College, Venray
- f) Blariacumcollege, Venlo
- g) Bernardinuscollege, Heerlen
- h) De Wijnberg, Noord- en Midden-Limburg
- i) Samen Sterk zonder Stigma, Nederland
- j) Happylessen, Trimbos-instituut Nederland

Combinatie van (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs:

- a) Burgerkracht Limburg, Sittard
- b) Naoberzorg, Limburg
- c) CARE-FREE, Limburg
- d) COC, Maastricht
- e) De Bagagedrager, Nederland
- f) MagaZijn, België
- g) Pimento, België

In 2020 hebben we de reeds gelegde contacten verdiept en daar waar mogelijk, samen met de pilotinstellingen, concrete handvatten ontwikkeld. De coronacrisis heeft daarbij grote impact gehad op de gang van zaken bij de pilotinstellingen en daarmee ook op het verloop van de diverse pilots bij project 'Zin in Leven'. Daarover leest u meer in §6.3.2 en §6.3.3. Daarnaast hebben we door de coronacrisis onze plannen om buiten Limburg ook Nederland-breed en mogelijk in België pilots te initiëren, tijdelijk moeten parkeren.

6.3.2.1 (Vrijwillig) jeugdwerk

Bij onze pilot bij JongNL Limburg zijn begin 2020 de laatste punten op de 'i' gezet bij de 'Lekker-in-je-vel-kist', waarna deze gepresenteerd zou gaan worden aan de leiding van de Limburgse afdelingen. Door de coronacrisis is deze presentatie echter meerdere malen uitgesteld om ten slotte doorgeschoven te worden naar 2021. In §6.3.3.1 leest u hier meer over.

Bij de Pater Karel Kapel in Munstergeleen is in de loop van 2020 overleg geweest over manieren waarop we jongeren kunnen bereiken en met hen het gesprek aan kunnen gaan over de zin- en betekenis in hun leven. De kapel trekt m.n. ouderen en volwassenen. Men wil juist ook jongeren de bijzondere omgeving van de kapel en de tuinen laten ervaren en hen daarmee zin- en betekenisgevende handvatten bieden. Centraal staat daarbij de vraag: 'hoe kunnen we de geloofstraditie van de Passionisten breed zingevend ontsluiten voor de jongeren van vandaag?' Vruchtbare besprekingen hebben geleid tot de ontwikkeling van het PAKKA!-jongerenproject. De mensen van project 'Zin in Leven' zullen vervolgens met de vrijwilligers van de kapel een training vormgeven in het voeren van zingevende gesprekken met de jongeren die (al dan niet via het PAKKA!-schoolproject) de kapel en de ontmoetingstuin bezoeken. Deze trainingen hebben door de coronacrisis helaas nog niet plaats kunnen vinden. Ook de keuze om aan te sluiten bij vrijwilligers vanuit de Basiliek O.L. Vrouw v/h H. Hart en de Gemmakapel in Sittard en de Sint Amelbergabasiliek in Susteren is om die reden uitgesteld. Over de ontwikkeling van deze zin- en betekenisgevende handvatten leest u in §6.3.3.1 meer.

Bij onze samenwerking met Scouting Limburg stond begin 2020 een workshop gepland waarin zin- en betekenisgevende handvatten binnen het activiteitengebied 'identiteit', centraal zouden staan. Deze zou in co-creatie met de leiding van Scouting Limburg worden vormgegeven. Vanwege een gebrek aan aanmeldingen voor deze bijeenkomst, is de

workshop verplaatst naar april 2020. Maar ook daar hebben uiteindelijk de coronamaatregelen roet in het eten gegooid en zijn alle activiteiten doorgeschoven naar 2021.

6.3.2.2 Jeugdzorg

Samen met In2YourPlace in Maastricht wilden we begin 2020 kijken naar mogelijkheden om zin- en betekenisgeving een (nadrukkelijker) plek te geven in hun contacten met jongeren, waarbij we rechtstreeks met de jongeren zélf samen zouden werken. Een prachtige aanvulling op de voorgaande pilots binnen onderwijs en (vrijwillig) jeugdwerk. Angeline van der Meulen liet ons echter weten dat de jongeren die zij voor ogen had, te druk waren met werk en scholing. Voor hen juist een stap in de goede richting, voor ons een reden om te wachten op andere mogelijkheden. Die werden in de loop van het jaar gevonden binnen het initiatief 'Introfest' van Indy Steven. Een festival voor en door introverte jongeren dat 'introvertie' bekendheid geeft én viert. Samen met Indy en de jongeren binnen zijn werkgroep zijn we in de loop van 2020 op zoek gegaan naar handvatten voor de zingevende communicatie tussen introverte jongeren. Door de coronacrisis heeft de pilot enige vertraging opgelopen, maar toch hebben we stappen kunnen zetten. Daarover leest u meer in §6.3.3.2

6.3.2.3 Onderwijs

Met het Bernardinuscollege in Heerlen hebben we begin 2020 afspraken kunnen maken voor een pilot. De docenten binnen het leergebied 'levensoriëntatie en wereldburgerschap' hebben project 'Zin in Leven' gevraagd om samen met hen en de deelnemende leerlingen bordspellen te ontwikkelen om op een verrassende manier met elkaar in gesprek te gaan over zin en betekenis in hun leven. In hun eigen 'taal' leren de leerlingen daarmee de zingevende dimensie een plek te geven in hun leven.

Mei 2020 zou de eerste clubbijeenkomst van start gaan, maar door de lockdown was dat helaas niet mogelijk. In onderling overleg hebben we bekeken wat we voor de school zouden kunnen betekenen. Tijdens de lockdown stelden we voor om een telefonisch luisterend oor te organiseren voor de leerlingen die thuis zaten. De school bleek echter té druk met de werkzaamheden rondom afstandsonderwijs, om hiervoor mogelijkheden te bieden. Toen de school in juni weer openging bleek men behoefte te hebben aan mogelijkheden om met elkaar in gesprek te gaan over de ervaringen tijdens de lockdown. We boden de docenten de diensten van onze gespreksleiders aan om samen met hen met de leerlingen in dialoog te gaan, de gebeurtenissen met elkaar te delen en, waar mogelijk, een plek te geven. Helaas kon de school toen geen mensen 'van buiten' ontvangen vanwege de strikte coronamaatregelen. In co-creatie hebben we toen activiteiten vorm kunnen geven die de docenten zelfstandig met elkaar en met de leerlingen uit konden voeren. Een coronabestendige versie van 'Over de Streep' gaf hen de gelegenheid om dit gesprek alsnog met elkaar te voeren.

Toen de school na de zomervakantie weer volledig open ging, konden we alsnog onze pilot starten. Doordat we nu aan het begin van het schooljaar stonden, deed zich een onverwachte mogelijkheid voor: i.p.v. één serie 'clubs' konden we nu deelnemen aan twee

series. Zo bood de coronacrisis ons nu ook voordelen. Dat gaf ons alsnog de mogelijkheid om samen met de jongeren aan de slag te gaan en daarbij het geleerde uit de eerste serie meteen mee te nemen naar de tweede serie. Op die manier konden we de ontwikkelde handvatten effectief bijsturen om nóg beter aan te sluiten bij de vraag van de doelgroep. Hierover leest u meer in §6.3.3.3

6.3.2.4 Combinatie van (vrijwillig) jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs:

Onze pilot bij CARE-FREE, de app over kindermishandeling voor jongeren in de leeftijd van 10-18 jaar en ouder, is eind 2019 gestart. Er is vervolgens overlegd over de contouren van een gezamenlijke pilot. Deze richt zich op de ontwikkeling van een spel die handvatten geeft aan docenten om deze thematiek aan de orde te kunnen stellen bij hun leerlingen. We kunnen helpen bij de formulering van de juiste zinvragen bij het spel en bij scholing op het gebied van de zin- en betekenisgevende gespreksvoering die daarop kan volgen tussen docent en leerlingen. Over de inhoud en vormgeving van het spel is in de loop van 2020 overlegd met verschillende partijen, w.o. een spelontwikkelaar en collega's van Burgerkracht Limburg. Deze laatste zien ook mogelijkheden in een bredere opzet: een spel rondom het concept Positieve Gezondheid. Kindermishandeling kan vervolgens bij één of meerdere dimensies aan bod komen. 'Zin in Leven' zou m.n. een rol kunnen spelen bij de 'uitbreidingsset zingeving'. Hierover zal ook in 2021 nog overlegd worden met elkaar.

Met Burgerkracht Limburg is de samenwerking in 2020 nog verder geïntensiveerd. Naast de directe samenwerking met Wilma Pelz binnen onze werkgroep en de pilot met de APP CARE-FREE, is ook gekeken naar mogelijkheden om na ons afsluitend congres in 2021, onder de paraplu van Burgerkracht Limburg verder te werken. Dat biedt voor beide partijen mogelijkheden. In §7.1.4 leest u hierover meer.

Ook met Karin van der Plas van Noaberschap Limburg zijn opnieuw gesprekken gevoerd over een intensievere samenwerking. Zo is ten tijde van de corona lockdown overlegd over mogelijkheden om telefonisch dialogen te voeren met eenzame jongeren. Noaberschap bevond zich echter in de luxe positie dat er voldoende vrijwilligers waren om dit zelf op te pakken. Hier bewees het grote netwerk vanuit de burgers zélf, haar kracht! Daarnaast is overlegd over samenwerking op de langere termijn. Ook hier wordt gekeken naar mogelijkheden om na ons afsluitend congres in 2021, onder de paraplu van Noaberschap Limburg verder te werken. In §7.1.4 leest u hierover meer.

6.3.3 Fase 3

6.3.3.1 (Vrijwillig) jeugdwerk

Toen begin 2020 de 'Lekker-in-je-vel-kist' klaar voor gebruik was, barstte de coronacrisis los. Daardoor is de kist nog niet gepresenteerd aan de leiding van de verschillende afdelingen in Limburg en nog niet in gebruik genomen. Dat zal pas in 2021 aan de orde komen. Daarbij wordt ruimte gemaakt voor:

- Kennis: van de zin- en betekenisgevende dimensie in ons eigen leven en in de wereld om ons heen. Hoe kenmerkt deze dimensie zich?
- Vaardigheden: aan de slag gaan met de ontwikkelde handvatten en ermee leren 'spelen'. Daarbij éerst zelf ervaringen opdoen, deze delen met de collega's binnen en

rond de pilot en daarna delen met de jongeren. Al ‘spelend’ passen we de handvatten aan aan de concrete werkpraktijk.

- Houdingen: hoe leven we de jongeren de verschillende aspecten van zin- en betekenisgeving in ons leven voor? Dat kan alleen maar als we dit zelf ook een plaats geven in ons éigen leven. Dit kost tijd en aandacht en is veel meer dan een ‘maniertje’! Van een ‘quick fix’ kan geen sprake zijn.
De leiding van JongNL zal dit de jongeren uiteraard ook voorleven op een JongNL-manier: via spel, creativiteit en natuurbeleving.
- Verbinding: ons project streeft uiteindelijk gemeenschapsvorming en verduurzaming van het sociale weefsel na. We willen daarom inzetten op de volle breedte van de instelling (en daarbuiten): word ik sterker als mens, dan worden ook de kinderen in mijn omgeving sterker. We maken samen deel uit van één verhaal.

JongNL streeft er uiteindelijk naar om de opbrengsten van de pilot een plaats te geven binnen het eigen, bestaande cursusaanbod. Daarmee krijgen alle medewerkers/ leiding de mogelijkheid om deze op hun beurt over te dragen op de jongeren.

Bij de Pater Karel Kapel in Munstergeleen is in 2020 het PAKKA!-Jongerenproject afgerond en biedt dit de Pater Karel Kapel de mogelijkheid om meer jongeren dan voorheen, de kapel te laten bezoeken. De ‘pelgrimsroutes’ waarin het PAKKA!-project voorziet, biedt jongeren de mogelijkheid om met elkaar in gesprek te gaan over de zin en betekenis in hun leven. De vrijwilligers van de kapel zullen deze zingevende gesprekken gaan begeleiden.

In oktober 2020 hebben medewerkers van project ‘Zin in Leven’ een proefroute gelopen en zijn daarbij in de tuin van de kapel gesprekken aangegaan met jongeren bij het beeld voor de nabestaanden van zelfdoding. Mede vanuit deze ervaringen zal straks met de vrijwilligers een training zingevende gespreksvoering met jongeren worden ontwikkeld. De proefroute heeft een aantal aandachtspunten aan het licht gebracht:

- Tijdens het gesprek met de jongeren staat ‘verbinding’ centraal.
- Het stellen van de juiste vragen op het juiste moment luistert nauw.
- Daarbij is luisteren (soms vanuit stilte) van essentieel belang.

Bovenstaande zal deel uit moeten maken van de training. M.n. het oefenen van de vaardigheden en de houdingen daarbij. We herkennen hierin overigens heel duidelijk elementen vanuit de ‘presentiebenadering’ van Andries Baart. In §6.3.3.4 leest u hierover meer.

6.3.3.2 Jeugdzorg

Samen met In2YourPlace Maastricht is in 2020 overlegd hoe we de werkgroep ‘Introfest’ handvatten kunnen bieden voor zingevende communicatie tussen introverte jongeren. Daarbij wilde initiatiefnemer Indy Steven de mensen van project ‘Zin in Leven’ om het volgende vragen:

- Helpen bij de onderlinge (zingevende) communicatie tussen de betrokken (introverte) jongeren. Met als doel om de jongeren te verbinden tot een groep die zich betrokken voelt op elkaar en die gezamenlijk eenzelfde doel nastreeft: de organisatie van het ‘Introfest’.
- De jongeren te coachen in (zingevende) communicatie, op hun weg naar het ‘Introfest’. Ze daarbij ook te begeleiden in het tegenkomen van zichzelf en de ander en hun groei als persoon daarin.

- De jongeren te coachen in hun (zingevende) communicatieve vaardigheden, die zij vervolgens weer over kunnen dragen op andere jongeren (o.a. bij In2YourPlace).

In onderling overleg bleek hierbij de dialoogmethodiek die gebaseerd is op de uitgangspunten van de 'appreciative inquiry', heel goed aan te sluiten:

- ✓ Appreciative Inquiry (AI) is een aanpak waarbij mensen samen onderzoeken wat er werkt in plaats van wat er verkeerd gaat. AI verlegt de focus van problemen naar perspectief en van ontkennen, klagen en kritiek geven naar verantwoordelijkheid nemen, eigenaarschap en samenwerken. Dit levert de creativiteit, betrokkenheid, acties en initiatieven op die nodig zijn om veranderingen succesvol te realiseren.
- ✓ AI brengt mensen in gesprek met elkaar over onderwerpen die ertoe doen. Dat gebeurt altijd op waarderende wijze, met respect voor verschillen in opvattingen, achtergronden en ambities. In het veranderingsproces leren mensen van en met elkaar en creëren ze nieuw perspectief voor de toekomst. Dat perspectief vertaalt zich in acties en initiatieven, waarin mensen de volle verantwoordelijkheid voor de toekomst van hun organisatie en die van zichzelf nemen.
- ✓ AI werkt goed in situaties waar het succes van een verandering of vernieuwing afhangt van de actieve betrokkenheid en inzet van de mensen.
- ✓ AI creëert een atmosfeer waarin mensen zich durven blootgeven en het achterste van hun tong laten zien. Het proces genereert de energie en het commitment die nodig zijn om vaak lastige veranderingen daadwerkelijk te realiseren.
- ✓ Het eindresultaat van AI is een gedragen toekomstvisie met actieve betrokkenheid van mensen die deze visie kunnen en willen omzetten naar acties en resultaten. Er ontstaan enthousiasme, energie en een ondernemende atmosfeer die bijdragen aan het realiseren van veranderingen die er werkelijk toe doen. Ook ontstaat er een meer open en expressieve cultuur die communicatie en samenwerking tussen mensen bevordert.

Er wordt een afspraak gemaakt om de leden van de werkgroep 'Introfest' in september 2020 de dialoog aan te laten gaan met elkaar. In de vier gespreksrondes kan bijvoorbeeld het volgende met elkaar gedeeld worden:

1. Wat doet het *thema 'introvert zijn'* met mij?
2. *Positieve ervaringen* met 'introvert zijn' delen.
3. *Dromen* over 'het vieren van 'introvert zijn'.
4. *Praktische stappen bij onze dromen* formuleren.

Vervolgens blijkt eind augustus dat een aantal jongeren, om allerlei redenen, niet in de gelegenheid is om deel te nemen aan de werkgroep. De werkgroep wordt daardoor te klein en Indy zal opnieuw op zoek moeten gaan naar medestanders. Die hoopt hij te vinden via de Innovatiesprints/ Jongerenchallenges van Burgerkracht Limburg, waarmee wij hem in contact hebben gebracht. Ook in Brunssum blijken nl. jongeren geïnteresseerd te zijn in een gelijkaardig festival. I.s.m. Vera Niessen van Burgerkracht Limburg en Angeline van der Meulen van In2YourPlace, wil Indy Steven begin 2021 contact met hen zoeken.

Daarnaast hebben Vera Niessen en wij, Indy in contact gebracht jongeren van het Graaf Huijn College in Geleen. Zij hebben, als schoolopdracht, een 'PHestival' ontwikkeld dat

Positive Health bekend(er) wil maken bij jongeren. Indy mag de door hen ontwikkelde handvatten voor een jongerenfestival gebruiken en wellicht is er ruimte voor samenwerking.

6.3.3.3 Onderwijs:

Bij het Bernardinuscollege in Heerlen zijn we in september en in november 2020 gestart met 2 series 'clubs', waarbij leerlingen in hun eigen 'taal' bordspellen ontwikkelen om op een verrassende manier met elkaar in gesprek te gaan over zin en betekenis in hun leven. Daarbij gaan we in co-creatie met de leerlingen.

Na de 1e serie clubs komen we tot de volgende conclusies:

- ✓ 8 Bijeenkomsten zijn voldoende voor één serie 'clubs'; dan kan het spel niet alleen ontwikkeld, maar ook gespeeld worden. Daarna kan het gebruikt worden door de brugklassers van het Bernardinuscollege, om zichzelf en elkaar beter te leren kennen en in gesprek te gaan over de zin en betekenis in hun leven.
- ✓ De leerlingen inschakelen als 'expert' om het spel passend vorm te geven voor brugklassers is een schot in de roos! Dat kunnen ze niet alleen heel goed, dat vinden ze ook heel leuk!
- ✓ De evaluaties hebben aangegeven dat niet alle leerlingen evenveel plezier hadden in het bedenken van levensvragen. Is het nodig om dat ook de volgende keer te doen? Of kunnen we de leerlingen beter vragen wat **zij** nodig hebben om gezien/ gehoord te worden of de ander te zien/ horen. Wellicht kan dat naast levensvragen ook via muziek, beelden, enz. Muziek blijkt daarbij overigens heel dichtbij de jongeren te komen. Zó zeer zelfs, dat een veilige omgeving noodzakelijk is om betekenisvolle nummers te willen en kunnen delen.
- ✓ Krijgt daarmee de 'spelende houding' ook meer de ruimte? We zijn er bij de bijeenkomsten achter gekomen dat het belangrijk is om ons niet alleen op het resultaat te richten dat er straks dient te liggen voor de brugklassers. Ook de 'spelende houding' is tijdens het ontwerpproces is heel belangrijk!
M.n. door de 'verbindingen' die daardoor kunnen ontstaan: in jezelf, met de ander, met de wereld om je heen. Juist bij zingeving valt niet alles te 'plannen', maar ontstaat soms iets heel spontaan. Je ogen en oren open houden voor die bijzondere momenten is daarbij heel belangrijk. Kun je ze zien en horen?
Is daar voldoende 'speel'ruimte voor? Dat is een existentiële vraag bij de 'geplande' wereld om ons heen. Ook hierin blijken de jongeren, méér dan wij, expert te zijn!
Overwegingen van Christa Anbeek in haar boek 'Voor Joseph en zijn broer: Van overleven naar spelen en andere zaken van ultiem belang' en Martha Nussbaum in haar 'Niet voor de winst' nemen we hierin mee.

Tijdens de 2e serie clubs starten we daarom vanuit de vraag wat de leerlingen zélf nodig hebben om gezien/ gehoord te worden of de ander te zien/ horen. 'Luisteren' en 'aandacht' vormen de kern van hun antwoord daarop. Dit raakt opnieuw aan de eerder genoemde presentietheorie van Andries Baart. We richten ons vervolgens op de manieren waarop je dat kunt doen en hoe je daarvoor ruimte kunt maken in het te ontwikkelen spel. We laten ons daarbij, meer nog dan tijdens de 1^e serie, sturen door de leerlingen. Zij coachen ons daarmee op hun beurt in de 'spelende houding'.

6.3.3.4 De voorlopige contouren van een 'sensibiliseringstraining' voor het meer gevoelig worden voor zin- en betekenisgevende communicatie

In de loop van 2020 hebben we ons m.n. gericht op fase 3 van ons project: de ontwikkeling van een werkbaar, overdraagbare aanpak die ervoor zorgt dat mensen die met jongeren werken binnen de werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs, in hun werkpraktijk meer tijd en aandacht besteden aan vragen rond zin- en betekenisgeving dan nu het geval is. Om daarmee de jongeren beter te kunnen zien/ horen en eventuele signalen van eenzaamheid, depressie, mogelijk leidend tot suïcide eerder op te pikken.

Daarbij zijn we op zoek gegaan naar de contouren van onze 'sensibiliserings-methodiek'.

Deze hebben we in 2019 in de basis reeds in §5.3.3.3 geformuleerd:

Onze 'methodische ondersteuning' vindt plaats in de concrete werkpraktijk van onderwijs, jeugdwerk en jeugdzorg. Daar komen we de 4 eerdergenoemde aspecten van zin- en betekenisgeving tegen:

1. 'Van waarde'
2. 'Geen snelle oplossing'
3. 'Dubbeldenken'
4. 'Geen woorden voor'

Vervolgens gaan wij juist met die aspecten aan de slag waarbij de betrokkenen om handvatten vragen. Dit doen wij door in co-creatie d.m.v. een professionele leergemeenschap naar datgene op zoek te gaan wat er al is en wat er nog nodig is op het gebied van kennis, vaardigheden, houdingen en verbinding.

Ondertussen kregen we, in corona-thuisquarantaine, voldoende tijd voor bezinning op onze 'sensibiliserings-methodiek'. De formulering in §5.3.3.3 werd daarbij uitgebreid met:

- concrete zin- en betekenisgevende handvatten in de toolboxes vanuit de werkvelden onderwijs, jeugdwerk en jeugdzorg,
- de verschillende methoden/ visies die ingezet worden bij project 'Zin in Leven' en die aansluiten bij het gedachtengoed van Positieve Gezondheid,
- het in 2020 gestarte onderzoekstraject vanuit Zuyd Hogeschool,
- aansluiting bij een (of meerdere) breder(e) platform(s) om de methodische begeleiding van 'Zin in Leven' te borgen.

Daarbij hebben we ook gezocht naar de samenhang tussen onze methodische begeleiding vanuit de werkpraktijk bij de verschillende pilots en reeds bewezen methoden en visies vanuit het werkveld. Daarbij hebben we o.a. de literatuurstudie 'Positieve Gezondheid in perspectief - Een vergelijkende literatuurstudie van het concept Positieve Gezondheid met andere (veel) gebruikte methoden/visies in de Nederlandse gezondheidszorg' betrokken (zie bijlage 8).

Vanuit onze werkpraktijk binnen de verschillende pilots zijn de afgelopen jaren de volgende bewezen methoden en visies naar boven komen drijven:

1. *De Presentie'methode' van Andries Baart*

Het gaat hierbij niet zozeer om de focus op het verhelpen van problemen, maar om het realiseren van een bevredigende verhouding tot het leven (Baart, 2001). De

presentiebeoefenaar heeft daarmee de insteek om af te stemmen op wat de ander nodig heeft en present te zijn zoals de ander dat behoeft.

Vanuit een open blik wordt de ander ondersteund. Presentie werkt vanuit een holistische benadering waarbij erkenning, waardering en begrip voor de ander essentieel zijn en er sprake is van gelijkwaardigheid.

De 3 pijlers van Presentie zijn:

- I Relatieve werken: ontvanger, geveer, organisatie en systemische kaders.
- II Praktische wijsheid.
- III Kwaliteitsbewustzijn cultiveren: de praktijk blijvend bevragen, afwegen en onderzoeken.

Presentie is overigens géén methode/ vaste manier van doen, maar een benadering. Daarbij zijn er wel methodische aanwijzingen:

1. Open waarnemen: wat neem ik voor 'waar' aan?
2. Aansluiten: opmerken wat er bij de ander speelt.
3. Afstemmen: op gepaste wijze ingaan op dat wat er speelt en met de ander zoeken naar dat wat 'goed' (door de ontvanger als 'goed' ervaren) is om te doen.
4. Je werk relationeel inrichten (zie pijler I)
 - 'Latende houding': ruimte aan de ander geven.
 - Verschillende dimensies zien in je handelen (fysiek, sociaal, existentieel).
 - 'Verdunde ernst': ernst vermengen met het alledaagse.
 - 'Als' een vriend professioneel zijn, vanuit betrokkenheid en nabijheid.
 - Bij de ander blijven, ook als er niets meer 'op te lossen' valt.
5. Daarbij steeds 'finaliseren': waar is het uiteindelijk om te doen?

Bovengenoemde uitgangspunten van Presentie zien we in de basis van elke pilot terug. Daarmee vormt deze visie het fundament van onze 'methodische begeleiding'.

2. *Appreciative Inquiry*

Appreciative Inquiry (waarderend onderzoek) is actieonderzoek welke kan worden ingezet om gedragsverandering teweeg te brengen. Er wordt verondersteld dat de manier van onderzoek direct bijdraagt aan verandering. Door het stellen van vragen over positieve ervaringen of ideaalbeelden wordt men in de positieve actiemodus gezet. Door deze methode worden mensen gestimuleerd om na te denken over hun potentie en over positieve situaties om vervolgens op actie over te gaan om dit ideaalbeeld te bereiken (Cooperrider & Whitney, 2001). AI bestaat uit vier verschillende stadia:

1. Discovery: Door middel van het stellen van positieve vragen worden personen in een positieve veranderingshouding gezet.
2. Dream: In dit stadium wordt gebruik gemaakt van de kracht van de verbeelding en dromen. Door te dromen wordt een duidelijk resultaat ingebeeld op een hoger niveau.
3. Design: Nadat het ideale beeld is bedacht wordt er gekeken welke stappen in de praktijk dienen te worden gezet om de droom na te jagen en mensen het gevoel te geven dat deze droom realistisch is.

4. Destiny: het versterken en bevestigen van het vermogen om die dromen ook daadwerkelijk uit te laten komen.
3. *Dialogo methodiek van 'Nederland in Dialoog'*
 Een dialoog is een gesprek tussen verschillende mensen, waarin een vrije gedachtewisseling plaatsvindt die tot nieuwe inzichten kan leiden bij de betrokkenen. Kenmerkend is dat er (gemeenschappelijke/ meervoudige) betekenissen ontstaan die zonder dialoog niet tot stand hadden kunnen komen. Luisteren met aandacht en onderzoeken van eigen oordelen en andere zienswijzen zijn essentieel. Een dialoog is een open gesprek dat bijdraagt tot onderling begrip, verbondenheid en inzicht. Ontmoeting vanuit wezenlijke nieuwsgierigheid staat voorop. Iedereen komt aan bod en wordt gehoord.
 Een dialoog duurt ongeveer twee uur en kent de volgende fasen:
 1. kennismaken
 2. positieve ervaringen uitwisselen
 3. dromen delen
 4. nagaan wat je (morgen) kunt doen
 4. *Acceptance and Commitment Therapy (ACT)*
 ACT beschouwt pijn en leed als normale, onlosmakelijke onderdelen van het menszijn. Juist het vermijden of onderdrukken van pijnlijke ervaringen veroorzaakt lijden. ACT werkt vanuit:
 1. Mindfulness: een manier om je ervaringen te observeren en je gedachten daarbij op een nieuwe manier te leren zien. In plaats van *vanuit* je pijn naar de wereld te kijken, leer je *naar* je pijn te kijken.
 2. Acceptatie: het aanleren van de bereidheid om je eigen ervaring toe te laten en te beleven. Hiermee voel je de pijn, maar leer je ook hoe je ermee om kunt gaan en daarna verder kunt gaan. Hiermee kun je voorkomen dat pijn verandert in lijden (=verzet tegen de pijn). Als mensen leren hun pijn te aanvaarden en te observeren/ los te koppelen van hun gedachten erover, leidt dat tot een sterke verhoging van hun pijntolerantie (Hayes et al., 1999).
 3. Commitment en leven naar je waarden: het leven leiden dat jij het zinvolst vindt. Niet pas ná de pijn, maar al meteen vanaf dit moment.
 5. *Leefplezier*
 Het leefplezier wordt gestimuleerd wanneer wordt voldaan aan de verlangens van een individu, deze zijn voor ieder mens uniek. Hiervoor is een omslag nodig richting het narratieve perspectief. Dit kan worden bereikt door het gesprek als brug naar de ander, in deze context staat narratief voor vertellen. Het vereist tweerichtingsverkeer en een open en onderzoekende houding, waarbij het niet over behoeftes gaat maar over verlangens. Het verlangen wordt niet verteld en gehoord bij het afwerken van vragenlijsten maar kenbaar en voelbaar in de relatie (Slaets, 2015).
 6. *Sociaal constructivisme en de narratieve identiteit*
 Men gaat uit van een dialogische benadering van identiteit: we hebben de ander nodig om te komen tot zelfbegrip. Dit veronderstelt ook relationele afhankelijkheid

van erkenning van de ander. De jongere brengt zelf samenhang aan tussen verschillende handelingen, gebeurtenissen, intenties, verlangens en onverwachte incidenten. Het op zich toevallige wordt opgenomen en krijgt zo betekenis in het eigen levensverhaal en identiteit. De identiteit ontwikkelt zich voortdurend in relatie tot anderen en is een dynamisch proces.

6.3.3.5 Bouwstenen 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving'

Onze methodische zoektocht, zoals beschreven in de vorige paragraaf, is vervolgens opgenomen in onderstaand, jaarlijks aan te passen, schema met daarin de bouwstenen van de te ontwikkelen 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving'.

Enkele opmerkingen daarbij:

- Het schema wordt op 2 pagina's afgebeeld, maar vormt één geheel.
- Het gehele schema bestaat uit de diverse 'bouwstenen' van de 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving':
Roze: de bouwstenen die de kern vormen van de methodische ondersteuning (voor alle instellingen, binnen alle werkvelden).
Oranje: de bouwstenen die specifiek gebruikt worden binnen het werkveld onderwijs.
Groen: de bouwstenen die specifiek gebruikt worden binnen het werkveld jeugdwerk.
Paars: de bouwstenen die specifiek gebruikt worden binnen het werkveld jeugdzorg.
- Het schema van deze 'methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving' is nooit statisch maar steeds in ontwikkeling!

Methodische begeleiding 'Zin in Leven' sluit aan bij het gedachtegoed van **Positieve Gezondheid** (m.n. de dimensies van 'zingeving', 'mentaal welbevinden' en 'kwaliteit van leven') en kost **aandacht, tijd en menskracht = existentiële keuzes maken als instelling!**

Via **Professionele Leer Gemeenschap** concrete werkpraktijk problematiseren en innoveren op het gebied van:

1. **kennis,**
2. **vaardigheden,**
3. **houding**
4. **verbinding**

Zin- en betekenisgeving kent daarbij 4 aspecten:

1 Van waarde

Aandacht, openheid, moed, verbinding.

2 Geen snelle oplossing

Aanvaarding, doorzettingsvermogen, aandacht, respect.

3 Dubbel-denken

Meerdere waarheden durven omarmen, los durven laten.

4 Geen woorden voor Nieuwsgierigheid

voor Nieuwsgierigheid voorbij de feiten, creativiteit, verbeeldingskracht en moed.

Praktische voorwaarden:

-Groepsgrootte: 4-10 deelnemers
-Aantal bijeenkomsten om te komen tot daadwerkelijke innovatie v.d. werkpraktijk: plm. 7

Methoden/ visies, ook aansluitend bij het gedachtegoed van Positieve Gezondheid:

Presentie: Vanuit praktische wijsheid de volgende methodische aanwijzingen: 1. open waarnemen, 2. aansluiten, 3. afstemmen, 4. relationeel werken, 5. d.m.v. finaliseren kwaliteitsbewustzijn cultiveren.
Narratieve psychologie, Appreciative Inquiry, Dialoogmethodiek, Acceptance and Commitment Therapy (ACT) en Leefplezier.

Toolbox onderwijs:

-Exposure: hoe vroeger zelf als leerling gezien/gehoord? In de huid v.d. leerling.
-Inquiry: Hoe zie/hoor ik mijn leerlingen nu als docent? Taakopvatting docentschap? Hoe zie/hoor ik leerlingen (non)verbaal? Wat brengt de 'spelende houding'?
-Verhaalcirkel: feiten/betekenis/acties?
-Zingevende spellen: elkaar zien/ horen.

Toolbox jeugdwerk:

-Exposure: hoe vroeger zelf i.d. groep gezien/gehoord? In de huid v.d. jongere.
-Inquiry: Hoe zie/ hoor ik de jongeren, nu als leiding? Taakopvatting leiding?
-JongNL-waaiert b.v. zingevend gesprek
-Complimententaartjes en -spel
-Verhalenkit
-Zet de 'zingevende bril' op
-Ik ga op pilgrimsreis en ik neem mee...

Toolbox jeugdzorg:

-Exposure: hoe vroeger als jongere i.d. (jeugd)zorg gezien/gehoord? In de huid v.d. jongere.
-Inquiry: Hoe zie/ hoor ik de jongeren als zorgverlener? Taakopvatting zorgverlener?
-Spel: Positieve Gezondheid v.v. uitbreidingsset 'zingeving'
-Dialoogmethodiek o.b.v. Appreciative Inquiry.

Leerling zien/horen:

-Tijdens mentorles.
-Bij leerlingbesprekingen: verhaalcirkel.
-Tijdens persoonlijk gesprek.
-Tijdens zin- en betekenisgevend spel: levensvragen in verschillende 'lagen'.

Jongere zien/horen:

-Tijdens spel in de eigen groep: 'L-i-j-v-kist'.
-In de 'familie' v.h. jeugdwerk, met relaties voor het leven (present zijn).
-Ingebed in bestaande activiteiten: leren zien
-In de religieuze omgeving: breed zingevend.

Jongere zien/horen:

-Tijdens spel: kennis, vaardigheden en houdingen m.b.t. de 'zingevende dimensie' bij Positieve Gezondheid.
-Via 4 dialoogrondes: 1. Discovery 2. Dream 3. Design 4. Destiny.

Netwerk onderwijs:

Hogeschool Windesheim-Zwolle, BC Broekhin-Roermond, BC Broekhin Jenaplan-Swalmen, Loek Schoenmakers-Onderwijsvernieuwer, Dendron College-Horst, Raayland College-Venray, Sophianum-Gulpen, Broekland College-Hoensbroek, Synergieschool-Roermond, Childpress.org, B.S.O. De Boomhut-Maastricht, Zingeving-Landgraaf, HUIS 93-Maastricht, Stillstaan-Onderwijskundige projecten van betekenis-Sittard, Blaria-cumcollege Venlo, COC-Maastricht, De Wijnberg-Limburg, Trimbos-Instituut, Samen Sterk zonder Stigma, Bernardinuscollege-Heerlen, MagaZijn.

Netwerk jeugdwerk:

JongNederland-Limburg, PKN-Nederland, JOP, Holy Moly, Scouting Limburg, Pater Karel Kapel-Munstergeleen, Gezamenlijke Kerken in Limburg, Stichting 't Groenewold-Venlo, Janusz Korczak Stichting Zuid-Limburg, Dienst Kerk en Samenleving-Roermond, De Bagagedrager, Pimento.

Netwerk jeugdzorg:

Institute for Positive Health, @ease-Maastricht/Amsterdam, NoabertzorgPunt/Noaberkids-Roggel, Stichting Achter de Regenboog Regio-Zuid, GGD Limburg-Noord, GGD-Zuid Limburg, Talenteer Jezelf-Breda, Naomi Rojnik-App 'CARE-FREE', MET Geestelijke Gezondheidszorg-Roermond, Streetwise-Koraalgroep, SJSJ Het Keerpunt-Cadier en Keer, Stichting CLIC-Sittard, Actiecentrum Positieve Gezondheid-Maastricht, Pro Persona, WHY-Heerlen, 113, LEFteam-Maastricht, Synthese, Mondriaan-Heerlen, YMHFA-Heerlen, DoorS2open/Plinthos-Schinnen, In2YourPlace-Limburg, Burgerkracht Limburg, De Vereniging Limburg, Meander Groep, Westelijke Mijnstreek, Een/ Samen tegen eenzaamheid.

Evaluatie:

-D.m.v. onderzoekstraject Zuyd Hogeschool.

-Mogelijke focus: ervaren gevoel van veiligheid bij de ontwikkelde handvatten binnen de 'Zin in Leven'-pilots i.c.m.: a) zin- en betekenisgevende communicatie b) de ander zien/ horen binnen het groepswerk c) eventuele gevoelens van eenzaamheid en depressie, mogelijk leidend tot suicide.

-O.a. op basis van diepte-interviews met: a) deelnemers b) focusgroep c) projectleider.

Borging bij de instelling:

-Wil van deelnemers om de werkpraktijk zélf blijvend te veranderen: voordelen zien en gefaciliteerd worden door leiding.

-Kartrekker binnen de instelling → olievlekwerking.

-Koppeling aan bestaande structuren binnen de instelling.

Borging netwerk-breed:

-Aansluiting bij gedachtegoed **Positieve Gezondheid**: m.n. de dimensies van 'zingeving', 'mentaal welbevinden' en 'kwaliteit van leven'.

-Aansluiting bij overkoepelend(e) platform(s): **Burgerkracht Limburg** en/ of **Noabertzorg**.

-Jaarlijkse bijeenkomst referentiegroep netwerk: informatie, feed-back, nascholing, onderlinge kruisbestuiving.

-Digitaal platform, gekoppeld aan overkoepelend(e) platform(s): Burgerkracht Limburg en/ of Noabertzorg.

6.3.3.6 Onderzoekstraject Zuyd Hogeschool

Na een maandenlang voorbereidend traject, oorspronkelijk in overleg met zowel Fontys Hogeschool als Zuyd Hogeschool, hebben we in september 2020 kennis gemaakt met een 4^e jaars student Social Work aan de Zuyd Hogeschool in Sittard. In het kader van haar afstuderen zal zij in 2020/2021 bij project 'Zin in Leven' een praktijkgericht onderzoek opzetten en uitvoeren. Startpunt van dit praktijkgericht onderzoek zal een (concrete) vraagstelling c.q. praktijkprobleem zijn vanuit het werkveld. Het hele onderzoekstraject start met een concretisering van de onderzoeksvraag aan de hand van vooronderzoek naar de (probleem)context op micro-, meso- en macroniveau. Het bijbehorend onderzoeksvoorstel zal februari 2021 worden gepresenteerd. Het onderzoekstraject dat daarop volgt eindigt in juni 2021 met een eindwerkstuk waarin het uitgevoerde onderzoek is beschreven, uitmondend in een aantal aanbevelingen. Daarnaast zal zij minstens één aanbeveling uitwerken in een concreet (innovatief) beroepsproduct voor onze organisatie.

Vanwege de vertraging die ons project door de coronacrisis in 2020 heeft opgelopen, is het tóch mogelijk gebleken om het onderzoek door een student van Zuyd Hogeschool te laten uitvoeren. Oorspronkelijk zou de pilotfase van ons project namelijk eind 2020 worden afgerond, maar nu gebeurt dat pas in de loop van 2021. Zo blijkt eens te meer dat de coronacrisis ook voordelen heeft.

6.4 Begroting, financiering en realisatie december 2019 – december 2020

6.4.1 Begroting

Zie in bijlage 2 de projectbegroting voor 2020 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2021).

6.4.2 Financiering

Zie in bijlage 2 de projectbegroting voor 2020 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2021).

6.4.3 Realisatie

In 2020 hebben we ons m.n. gericht op fase 3 van ons project: de ontwikkeling van een werkbare, overdraagbare aanpak die ervoor zorgt dat mensen die met jongeren werken binnen de werkvelden jeugdwerk, jeugdzorg en onderwijs, in hun werkpraktijk meer tijd en aandacht besteden aan vragen rond zin- en betekenisgeving dan nu het geval is. Om daarmee de jongeren beter te kunnen zien/ horen en eventuele signalen van eenzaamheid, depressie, mogelijk leidend tot suïcide eerder op te pikken (zie ook §6.3.3.4 en §6.3.3.5). Door de coronacrisis hebben we in 2020 nauwelijks met nieuwe instellingen kennis kunnen maken en ons netwerk uit kunnen breiden. Daarmee hing ook het afgelasten van onze netwerkbijeenkomst samen, die eind 2020 de vorm zou krijgen van een afsluitend congres. Door de geldende overheidsmaatregelen was het onmogelijk om dit congres te organiseren. We hebben daarom besloten dit door te schuiven naar 2021.

Als gevolg van de coronacrisis hebben we in 2020 bij project 'Zin in Leven' plm. vijf maanden vertraging opgelopen. In die maanden hebben we niet als gepland aan onze pilots kunnen werken. In de tussentijd hebben we uiteraard nauw contact gehouden met onze netwerkpartners over mogelijke aanpassing van de plannen. Hierdoor hebben we vijf maanden lang extra kosten moeten maken voor de organisatie van ons project. We hebben daarbij onze blik steeds gericht op twee belangrijke pijlers: de noden van jongeren in de huidige coronatijd én de uiteindelijke doelen van ons project 'Zin in Leven'. Bij het Bernardinuscollege in Heerlen bood ons dat de mogelijkheid om nog een extra serie 'clubs' uit te voeren. Een kans die we niet konden laten liggen, maar die wel zorgde voor meer druk op de begroting. Zeker ook omdat de inkomsten in 2020 opnieuw achterbleven bij onze verwachtingen, ondanks het feit dat we subsidieaanvragen hebben ingediend bij:

- Provincie Limburg
- Fonds voor Sociale Instellingen
- Stichting Steunfonds Jeugdwelzijn Limburg
- Appeltjes van Oranje - OranjeFonds
- Gemeente Venlo
- Een Stichting die niet bij naam genoemd wenst te worden
- Begin 2021 zullen we bij het Stimuleringsfonds Burgerinitiatieven Limburg i.s.m. onze pilotpartner 'Introfest' bij In2YourPlace nog een gezamenlijke aanvraag indienen.

Zie voor een overzicht van de uitgaven in 2020, bijlage 2 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2021).

7 Vooruitblik project 'Zin in Leven!' projectjaar 2021

7.1 Afsluiting fase 3

7.1.1 Sensibiliseringsnetwerk

In de afgelopen jaren heeft project 'Zin in Leven' meerdere pilots gerealiseerd binnen alle drie de werkvelden: onderwijs, (vrijwillig) jeugdwerk en jeugdzorg (zie ook §6.3.2 en §6.3.3).

Hiermee is in 2020/ 2021 in geheel Limburg een 'sensibiliseringsnetwerk' opgebouwd dat elk jaar wordt uitgebreid. Dit netwerk, dat in 2017/ 2018 reeds 21 sleutelfiguren aan zich heeft weten te binden vanuit het werkveld onderwijs, omvat(te) in:

2018/2019	29 sleutelfiguren vanuit de werkvelden onderwijs en (vrijwillig) jeugdwerk en daarnaast 1570 jongeren vanuit het werkveld onderwijs,
2019/ 2020	120 sleutelfiguren vanuit de werkvelden onderwijs, (vrijwillig) jeugdwerk en jeugdzorg en daarnaast 1795 jongeren vanuit de werkvelden onderwijs en (vrijwillig) jeugdwerk,
2020/ 2021	230 sleutelfiguren vanuit de werkvelden onderwijs, (vrijwillig) jeugdwerk en jeugdzorg en daarnaast 2320 jongeren vanuit de werkvelden onderwijs, (vrijwillig) jeugdwerk en jeugdzorg.

Medio 2021 250 sleutelfiguren vanuit de werkvelden onderwijs, (vrijwillig) jeugdwerk en jeugdzorg en daarnaast 2500 jongeren vanuit de werkvelden onderwijs, (vrijwillig) jeugdwerk en jeugdzorg.

Hiermee is dit netwerk groter geworden dan we ons eind 2016 ten doel hadden gesteld (166 sleutelfiguren en 1420 jongeren).

7.1.2 Eindproduct 2021

In 2020 zijn, door de praktijkervaring binnen bovengenoemde pilots, ook de contouren van onze methodische begeleiding helder en concreet geworden (zie ook §6.3.3.4 en §6.3.3.5). In 2021 ligt er voor de werkvelden onderwijs, jeugdwerk en jeugdzorg in Limburg, een plan van aanpak als bruikbaar en overdraagbaar instrument voor de ‘sensibilisering’ op het gebied van meer gevoelig worden voor zin- en betekenisgevende communicatie. Om daarmee de jongeren beter te kunnen zien/ horen en eventuele signalen van eenzaamheid, depressie, mogelijk leidend tot suïcide eerder op te pikken.

Daarbij dient te worden opgemerkt dat onze ‘methodische ondersteuning bij het gevoeliger worden voor zin- en betekenisgeving’ (zie ook het schema uit §6.3.3.5) nooit statisch is maar steeds in ontwikkeling zal blijven, ook ná 2021.

7.1.3 Afsluitend congres

Bij de afsluiting van de pilotfase van project ‘Zin in Leven’ zal in de loop van 2021 een congres worden georganiseerd waar overheden, organisaties voor jeugdwerk en jeugdzorg, onderwijsinstellingen en levensbeschouwelijke organisaties worden uitgenodigd.

Doel daarvan is het plan van aanpak als bruikbaar en overdraagbaar instrument voor de ‘sensibilisering’ op het gebied van meer gevoelig worden voor zin- en betekenisgevende communicatie bij de diverse instellingen en werkvelden te introduceren en de noodzaak tot implementatie binnen de verschillende werkvelden toe te lichten.

Na 2021 zal overigens het aanhaken van instellingen in alle 3 de genoemde werkvelden gecontinueerd worden. Het streven is de coördinerende rol van ’t PCGJ binnen het reguliere takenpakket op te pakken.

Hierbij past ook een evenwichtige uitrol in de rest van Nederland na 2021.

Vooropgesteld dat de coronacrisis dan voorbij is en we er de financiële ondersteuning voor ontvangen, kunnen na 2021 mogelijke de volgende pilots worden opgestart:

Binnen het werkveld jeugdwerk:	PKN Nederland JOP (Jong Protestant) Nederland
Binnen het werkveld onderwijs:	Samen Sterk zonder Stigma, Nederland

Ook in België zien wij, onder diezelfde voorwaarden, samenwerkingsmogelijkheden na 2021:

Binnen alle drie de werkvelden:	I.s.m. Johan van der Vloet, psycholoog en theoloog. Tevens hoofdredacteur van MagaZijn.
---------------------------------	--

7.1.4 Borging en aansluiting bij breed platform

Om een goede borging van de 'sensibiliseringsaanpak' niet alleen binnen bovengenoemde instellingen maar ook netwerk-breed te garanderen, zal vanaf 2021 door ZiLLimburg gezorgd worden voor:

1. Een 'methodische begeleiding' v.v. handvatten t.b.v. de borging binnen deelnemende instellingen (en daarbuiten) waarbij aandacht is voor de volgende elementen:
 - a. Wil van de deelnemers om de werkpraktijk zélf blijvend te veranderen: voordelen zien en gefaciliteerd worden door leiding.
 - b. Belang van kartrekker binnen de instelling → daarbij olievlekwerking.
 - c. Koppeling aan bestaande structuren binnen de instelling.
2. Een online platform/ besloten facebookgroep waarbinnen het netwerk van deelnemende instellingen onderling kan communiceren over de ervaringen met de 'sensibiliseringsaanpak'. Hierbij zal een lid van ZiLLimburg fungeren als beheerder en vraagbaak. Dit online platform biedt ruimte aan alle sleutelfiguren uit het netwerk van de drie bovengenoemde werkvelden.
3. 2 Jaarlijkse 'terugkomdagen' voor alle deelnemende instellingen en vrijwilligersorganisaties uit het netwerk. Hierbij worden ervaringen met de 'sensibiliseringsaanpak' gedeeld, worden de benodigde kennis, vaardigheden en attitudes verdiepend getraind en kunnen de deelnemende instellingen onderlinge contacten aangaan, vernieuwen en onderhouden.
De ervaringen op het online platform/ besloten facebookgroep en de terugkomdagen worden meegenomen in de uiteindelijke aanpak.
4. Aansluiting bij het gedachtegoed van Positieve Gezondheid: m.n. de dimensies van 'zingeving', 'mentaal welbevinden' en 'kwaliteit van leven'.
5. Aansluiting bij overkoepelend(e) platform(s): Burgerkracht Limburg en/ of Noaberzorg.

In de voortgangsrapportage van dec. '18 – dec. '19 werden de acties bij 2 en 3 reeds in 2020 ingepland. Door de coronacrisis en de daarmee samenhangende vertraging wordt e.e.a. echter doorgeschoven naar 2021.

De bij 5 genoemde aansluiting bij de overkoepelend(e) platform(s): Burgerkracht Limburg en/ of Noaberzorg zullen we in 2021 verder concretiseren en vormgeven. Daartoe zijn in 2020 reeds voorbereidende gesprekken gevoerd met directeur Han von den Hoff van Burgerkracht Limburg en voorzitter Karin van der Plas van Stichting Noaberzorg Nederland. Voor de borging van project 'Zin in Leven' in de Limburgse gemeenschap (en daarbuiten) zal deze aansluiting van groot belang zijn.

Wat kan 'Zin in Leven' daarbij beide platforms bieden?

- Project 'Zin in Leven' kan hun aanbod versterken op het gebied van Positieve Gezondheid, binnen de dimensies 'zingeving', 'mentaal welbevinden' en 'kwaliteit van leven'.
- Project 'Zin in Leven' kan hun aanbod versterken op het gebied van jongerenprojecten.

- Wij kunnen binnen bovengenoemde dimensies instellingen binnen het jongeren-domein adviseren, coachen en trainen en (nieuwe) materialen helpen (door-) ontwikkelen.

Wat kunnen beide platforms daarbij 'Zin in Leven' bieden?

- De expertise van het samenwerkingsverband 'ZiL' wordt deel van de kerntaken en doelstellingen van één of beide platform(s), hun netwerk(en) en hun bestaande communicatiekanalen.
- Eén of beide platform(s) organiseren en faciliteren het werkproces en jaarprogramma van 'ZiL'. Hoe? Daarover zullen we in gesprek moeten gaan. Zo kan bv. bovengenoemd 'online platform' / besloten facebookgroep, worden opgezet binnen de digitale omgeving van één of beide platform(s).
- Door ons aan te sluiten bij één of beide platform(s) kunnen we het project 'Zin in Leven' actief koppelen aan instellingen/ personen binnen hun netwerk(en). Deze bevinden zich in Limburg (Burgerkracht Limburg m.n. in Midden- en Zuid-Limburg, Noaberschap m.n. in Noord-Limburg), maar zijn ook Nederland-breed te vinden.

7.2 Begroting 2021

Zie in bijlage 2 de projectbegroting voor 2021 ('Project Zin in Leven' – begrotingen 2017-2021).